

PROSJEKTRAPPORT

Virksomhetsområde: Forebygging
Prosjektnummer: 2013-1-356
Prosjektnavn: Bedre vilkår for døve innvandrere
Søkerorganisasjon: Norges Døveforbund

BEDRE VILKÅR FOR DØVE INNVANDRERE

Avdekke behov, utfordringer og finne ut hvordan gruppen døve innvandrere i Oslo og Akershus, kan få bedre livsvilkår.

Oslo Døveforening
2014 - 2015

Forord

Oslo Døveforening (ODF) mottok et samlet tilskudd på kr 580.000 fra ExtraStiftelsen via Norges Døveforbund.

Prosjektet «Bedre vilkår for døve innvandrere» ble gjennomført i årene 2014-2015.

Prosjektets tema var «Avdekke behov, utfordringer og finne ut hvordan gruppen døve innvandrere i Oslo og Akershus, kan få bedre livsvilkår».

Målgruppen er døve personer med innvandrer bakgrunn som har tegnspråk som primærspråk.

Prosjektets målsetting var:

- Å avdekke behov, utfordringer og finne ut hvordan gruppen døve innvandrere, i Oslo og Akershus, kan få bedre livsvilkår.
- Å engasjere en prosjektleder/prosjektmedarbeidere som innvandrerkonsulent for døve for å se hvordan dette vil dekke disse behovene og utfordringer som døve innvandrere har.

Gjennom prosjektet har vi kunnet dokumentere et stort behov for egen innvandrerkonsulent for døve på grunn av behov og utfordringer som døve innvandrere har.

Vi takker for gode diskusjoner og tilbakemeldinger til prosjektgruppen fra Thomas Blix/Eva Skovli i Norges Døveforbund, Niels Kristensen i Døves frivillighetssentral, Gianni Zullo/Frøydis Mørk i Rådgivningskontoret for syn og hørsel, Liv S. Nesse/Ingunn Kultorp Martinsen i Signo Rycon AS og Linda Hope i Oslo Voksenopplæring, Skullerud for hørselshemmede.

Vi takker for gode diskusjoner med å utarbeide samarbeidsavtalen med Rådgivningskontoret for syn og hørsel og Ressurscenter for migrasjonshelse, som begge hører under Helseetaten i Oslo kommune.

Vi takker for gode innspill fra døve innvandrere, fagfolk fra i ulike instanser i stat og kommune, døveforeningene i Stockholm og København og andre som har bidratt til at prosjektet har vært nyttig for oss.

Oslo 30.januar 2016

Oslo Døveforening

Prosjektleder, Vidar R. Legaspi Sæle
Prosjektmedarbeider år 1, Maren Oriola
Prosjektmedarbeider år 2, Lubna Mehdi

Forsidebilde er fra avslutningsseminaret 29.januar 2016

Sammenheng

1. Bakgrunn for prosjektet/Målsetting

Oslo Døveforening så mange utfordringer som gruppen døve innvandrere har. Utfordringer er begrenset kommunikasjon- og språkferdigheter, manglende informasjon og kunnskap om informasjon (går fra kontor til kontor), manglende nettverk, manglende fritidstilbud/sosial arena. Oslo Døveforening har måttet vise dem ulike tegnspråkarenaer, følge dem til riktig offentlig kontor. De fremstår som nikkende, usikre og sliter med å ta beslutninger.

Målsettingen var derfor å avdekke behov, utfordringer og finne ut hvordan gruppen døve innvandrere, i Oslo og Akershus, kunne få bedre livsvilkår og å engasjere en prosjektleder/prosjektmedarbeidere som innvandrerkonsulent for døve for å se hvordan dette ville dekke behovene og utfordringer som døve innvandrere har.

2. Prosjektgjennomføring/Metode

Det ble inngått en samarbeidsavtale med Rådgivningskontoret for syn og hørsel og Ressurssenter for migrasjonshelse, som begge hører inn under Helseetaten i Oslo kommune. Det er gjennomført ulike tiltak for å komme i kontakt med døve innvandrere gjennom tegntreff, kvinnetreff, internasjonal buffet, temadag, likepersonkurs og workshop. Det er gjennomført studieturer med besøk hos døveforeninger i Stockholm og København. Vi har hatt møter med flyktningkonsulent i en kommune, UDI Språkenhet, andre etater i Oslo kommune. Vi har besøkt Bergen og Trondheim kommune for å kunne sammenligne tilbud til døve innvandrere med Oslo kommune. Vi har laget tegnspråkvideoer for å få ut informasjon i sosiale medier til døve innvandrere. Vi har mottatt mange henvendelser fra døve innvandrere i spørsmål knyttet til oppholdstillatelse, finne bosted, hvor de kan få hjelp hos offentlige instanser, lese- og skrivehjelp, informasjon om helsetjenester, etc. Vi har hatt faglig påfyll ved å delta på fagdager og arrangert selv et Deafhood-seminar. Vi har hatt god kontakt med Enhet for Mangfold og Integrasjon (EMI) i nettverk for minoritetsspråklige med funksjonshemming.

3. Resultater og resultatvurdering

Oslo kommune lurte på hvorfor det var behov for egen innvandrerkonsulent for døve, fordi de mente de hadde alle tjenester på plass. Det var ifølge Oslo kommune bare å ta med tegnspråktolk. Resultatene i prosjektet viser at dette er feil, på grunn av begrensede ferdigheter i kommunikasjon og språk. I prosjektet forklarer vi utfordringene døve innvandrere har gjennom døves kultur, Deafhood og norsk tegnspråk tilpasset innvandrernes ulike språk- og kulturbakgrunner. Det ser ut til at det blir flere døve innvandrere i framtiden.

4. Oppsummering/konklusjon/videre planer

Prosjektet viser at det er behov for en egen innvandrerkonsulent for døve.

Innvandrerkonsulent skal være døv og ha tegnspråk som morsmål og ha kulturbakgrunn i døvekulturen. Oslo kommune skal ta til stilling om å opprette en innvandrerkonsulent for døve. Vi har møtt mange instanser, etater og institusjoner som har tydeliggjort på at de ikke hadde så mye kunnskap om å møte døve innvandrere. Konsulenten skal fungere som rådgiver og være tilgjengelig for de berørte etater, instanser og institusjoner.

Innholdsfortegnelse

Forord	2
Sammendrag	3
Kap 1. Bakgrunn for prosjektet/målsetting	6
1.1 Bakgrunn	6
1.2 Hvordan prosjektet skal gjennomføres, blant annet med framdriftsplan og budsjett	11
1.3 Prosjektets verdi	12
1.4 Forventninger	12
1.5 Hvordan resultatene og erfaringene er tenkt formidlet.....	12
Kap 2. Prosjektgjennomføring	13
2.1 Kommentarer fra ExtraStiftelsen.....	13
2.2 Prosjektgjennomføring	13
2.2.1 Samarbeidsavtale med Oslo kommune	14
2.3 Konkrete utførte oppgaver.....	14
2.4 Faglig påfyll	23
2.5 Samarbeid med andre	24
Kap 3. Resultater og resultatvurdering	26
3.1 Innledning.....	26
3.2 Døve innvandrere	26
3.3 Dobbelt minoritetsstatus	27
3.4 Tegnspråk som et språk	28
3.5 Døvekultur.....	30
3.6 Deafhood i lys av medisinsk, kulturelt og språklig perspektiv.....	31
3.7 Språk- og kommunikasjonsproblemer.....	32
3.8 Bruk av tolk.....	33
3.9 Tverrkulturell kommunikasjon.....	34
3.10 Introduksjonsprogram	34
3.11 Integrering	35
Kap 4. Oppsummering/konklusjon/videre planer	36
4.1 Videre planer	36
4.2 Illustrasjon	39
Referanser / Litteratur	41
Vedlegg 1	43
Vedlegg 2	45
Vedlegg 3	47
Vedlegg 4	48

Vedlegg 5	50
Vedlegg 6	51
Vedlegg 7	53
Vedlegg 8	54
Vedlegg 9	62
Vedlegg 10	64
Vedlegg 11	65
Vedlegg 12	66
Vedlegg 13	68
Vedlegg 14	69
Vedlegg 15	71
Vedlegg 16	72
Vedlegg 17	73

Kap 1. Bakgrunn for prosjektet/målsetting

1.1 Bakgrunn

Et kort tilbakeblikk på hva Oslo Døveforening (ODF) har jobbet med.

- ODF hadde egen flerkulturell gruppe med døve fra Øst-Europa i årene 1985-1999.
- Gjennomført et prosjekt «Synliggjøring av unge innvandrere og flyktninger» i år 2000 med støtte fra Sosial- og Helsedepartementet.
- Gjennomført prosjekt «Oslo Døveforening – bare for «norske» døve? - Hvordan integrere døve innvandrere og flyktninger i døvemiljøet i Oslo? i år 2003 med støtte fra Helse og Rehabilitering.
- Gjennomført flerkulturelle virksomhet med sosiale aktiviteter i årene 2004 – 2012, med støtte fra Enhet for mangfold og integrering, Grünerløkka bydel i Oslo kommune.
- Likemannsarbeid for døve innvandrere i arbeidsliv, hvor målet var å bedre døve innvandrernes muligheter til å komme inn i yrkeslivet i 2005 med støtte fra likemannsmidler via Norges Døveforbund.
- I årene 2006-2009 har vi gjennomført et prosjekt om «Flerkulturelt arbeidsliv» med støtte fra Enhet for mangfold og integrering, Grünerløkka bydel i Oslo kommune. Målet var å gjennomføre tiltak som kan styrke kunnskap om arbeidsliv blant flerkulturelle ved:
 - Å gjennomføre en kartleggingsundersøkelse som avdekker mangel på kunnskap innen arbeidsliv innenfor Oslo og Akershus
 - Å lage møteplasser for å kunne utveksle erfaringer og kunnskap
 - Å ha samarbeid med frivillige organisasjoner og instanser innen skole- og arbeidsliv

Prosjektet «Døve innvandrere»

I 2010, 2011 og 2012 jobbet vi med tiltak som bidrar til at døve flerkulturelle blir i stand til å fungere bedre i samfunnet og som gir døve flerkulturelle økt forståelse for rettigheter og plikter i samfunnet. Dette ble gjort med støtte fra Enhet for mangfold og integrering, Grünerløkka bydel i Oslo kommune.

Vi gjennomførte en workshop om konsept-oversettelse januar 2011, "Kommunisér med mål og mening". Med forankring i anerkjent teori har SMI Human¹ utviklet et verktøy som øker kvaliteten på informasjonsarbeid i offentlig sektor. Kommuniser er et pedagogisk og metodisk verktøy som gjør at mennesker med annen kulturell bakgrunn lettere forstår det norske meningsinnholdet i den informasjon de får av deg. Med utgangspunkt i bl.a. inkluderingskunnskap, kulturkunnskap og kommunikasjonsteori fikk deltakerne på workshoppen en gjennomgang av grunnlaget for bruk av konseptoversettelser i informasjonsverktøyet Kommuniser.

Dette var et meget vellykket seminar med 49 deltakere, som omhandlet informasjon, veiledning og undervisningen til flerkulturelle døve. SMI Human la fram konsept-oversettelse

¹ <http://smihuman.no/om-oss/> (08.01.16)

hvor de hadde gode erfaringer i forhold til hørende innvandrere, men dessverre hadde de ingen erfaring med døve innvandrere. Resultatet av denne workshopen viste at konsept-oversettelse var interessant og at man ønsket å prøve dette på gruppen døve innvandrere. Konsept-oversettelsen fungerte godt fordi hørende innvandrere hadde mer utdanning og samfunnskunnskap fra hjemlandet sitt før de flyttet hit. Mange døve har lav eller ingen utdanning og lite kunnskap fra hjemlandet, så det kan by på problemer. Men vi kom frem til at ingenting skulle være uprøvd.

I november 2011 gjennomførte vi en workshop om konseptoversettelse i *praksis* på tegnspråk med 46 deltakere. Vi tok utgangspunktet i konsept-oversettelse fra seminaret i januar 2011, hvor vi innledet med å forklare med eksempler på hva konsept-oversettelse menes i forhold til kommunikasjon med døve innvandrere. Deretter gikk de til gruppearbeid, hvor vi delte opp i 5 grupper med hvert sitt tema om familie, NAV, sykefravær (skole/arbeid), tidsbegrep (skole/arbeid) og likestilling og kjønnsrolle. Gruppene skulle drøfte erfaringer fra sitt arbeid, hvordan de løser kommunikasjon med døve innvandrere. De skulle komme med forslag på eksempler og løsninger med bakgrunn i konsept-oversettelsen. Denne workshopen var en fin å møte folk som jobber med døve innvandrere, og å skape et nettverk ved å utveksle erfaringer i å få bedre kommunikasjon med døve innvandrere på tegnspråk.

I november 2012, gjennomførte vi en workshop, hvor hovedtema var ”Somalisk; kultur=språk?” Vi hadde to forelesere; Hvilke tegnspråklige utfordringer møter vi? ved Tone-Britt Handberg og Språk og kultur forskjeller, Somalia-Norge ved Bashe M. Musse. Målgruppen var fagfolk som har kontakt med døve innvandrere enten gjennom undervisning eller rådgivning. Det var positivt at flere døve innvandrere ville være med på denne workshopen. Det betydde at vi engasjerte en døv mellomtolk, som tolket når døve innvandrere ikke fikk med seg innholdet gjennom tegnspråktolkene som tolket på norsk tegnspråk. Vi hadde gruppearbeid, døve innvandrere ble delt i grupper sammen med fagfolk. Vi så at begge grupper lærte mye om og av hverandre, og de fikk spørsmål til gruppearbeid som var knyttet til foredragene. Det deltok i alt 57 personer på workshopen.

«Bedre vilkår»

Seminar "Bedre vilkår" ble gjennomført i august og november 2012. Hensikten med seminar "Bedre vilkår" var å ha møte med alle instanser som møter døve innvandrere i ulike sammenhenger. Vi fokuserte på hva Oslo Døveforening har jobbet med i årene 2000-2012 og konkretiserte problemstillinger som døve innvandrere har, og hvordan kan vi bedre vilkår for døve innvandrere i Oslo. Det ble opprettet 2 komiteer, som skulle jobbe mellom de to seminardagene. Komite 1 skulle se på dokumentasjoner som er utredet i forhold til døve innvandrere og en strategi plan. Komite 2 så nærmere på forslag til opprettelse av egen stilling som innvandrer-konsulent for døve innvandrere i Oslo kommune og opplæringsplan for døve innvandrere, som Oslo Voksenopplæring, Skullerud for hørselshemmede har, og tanken var at deler av undervisningen skal skje i samarbeid med ulike instanser som f.eks. Oslo Døveforening, Rådgivningskontoret for syn og hørsel og Døves frivillighetssentral. I dag har døve innvandrere rett på norsk og samfunnskunnskap, men ikke rett på opplæring i tegnspråk. Vi mener det er naturlig at de får rett på slik opplæring, og det går ikke å lære dem i norsk og samfunnskunnskap, om de ikke får tegnspråk først. Seminar «Bedre vilkår» som ble kom fram til følgende forslag til tiltak.

1. Opprette en stilling som innvandrere-medarbeider

Det er store problemer med at døve innvandrere ikke får den informasjonen de trenger. Derfor går de fra kontor til kontor og spør de samme spørsmålene. Derfor trenger vi her i Norge og de et verktøy for hvordan man kan kommunisere med dem og hvordan de kan oppfatte og forstå. Vi trenger en person som kan jobbe på dagtid og jobbe direkte med døve innvandrere i Oslo. Følge dem til kontor og være en støtteperson som mellomtolk og å forklare dem. Vise hvor ulike kontorer er, og være med dem til treffsteder hvor flerkulturelle døve møter. Jobbe med å få flere likeperson som kan være kontaktpersoner.

Dialog med Oslo kommune om midler til stillingen

Oslo kommune har et ansvar for døve innvandrere, og vi vet at det er over 300 i Oslo, og muligens nærmere 500 av ulike generasjoner.

Vi ønsker å bygge opp og gi dem nye kunnskaper og også om organisasjonsliv, slik at vi kan opprette forskjellige grupper som f.eks. flerkulturelle kvinner. Lage kurstilbud som er tilpasset gruppen. Så det er mange tiltak vi kan gjøre, men det er av kapasitetsproblemer vi ikke kan gjøre i dag uten den muligheten å få en person i en ansatt stilling som kan følge opp og å være kontakt-person for døve innvandrere og skape stabilitet. Det er naturlig at stillingen har sitt arbeidssted hos Oslo Døveforening i samarbeid med arbeidsgiveren. Arbeidsgiver kan være hos Rådgivningskontoret for syn og hørsel i Oslo kommune eller Enhet for mangfold og integrering, Oslo kommune.

Andre mulige tiltak

- Liste over frivillige fra ulike land som bor i Oslo/Akershus
- Leksehjelp?
- Koordinere kurs og aktiviteter
- Etablere nettverk for kvinner
- Mellomtolk
- Følge kontor til kontor
- Forklare «innhold» i brev

2. Opplæringsplan for døve

I dag får alle innvandrere 600 timer, hvorav 550 timer i norsk og 50 timer i samfunnskunnskap og analfabeter får 3000 timer.

Innvandrere som er på arbeidsavklaringspenger har flere timer.

Døve innvandrere har INGEN rett i å få på tegnspråk, kun norsk og samfunnskunnskap.

Gruppen foreslår følgende:

- a) Det jobbes med at de får rett til opplæring i norsk tegnspråk
- b) Det jobbes med å få tilleggs timer, tilpasset døve innvandrere som har behov
F.eks. hørende blir samlet flere fra Somalia i en klasse, dermed kan de utveksle erfaringer på sitt eget språk. Døver er ofte de eneste fra Somalia, hvordan utveksle erfaring – trenger derfor mer tid.

- c) Kan opplæringsplanen fordeles i samarbeid med Skullerud, f.eks 3 dager i uken der, så resten av dagene fylles i perioder hos døveforening, frivillighetssentral, døvekirken, Eldresenter, Rådgivningskontoret og Rycon?

På den måten får døve innvandrere mer informasjon og innblikk på de ulike norske tegnspråkarenaer.

3. Kontakte politikere

4. Ta opp med UDI rundt testing av hørsel

5. UDI bør ha egen stilling med ansvar for døve/hørselshemmede innvandrere

6. Innvandrere-stilling (100 %) med arbeidsplass i Oslo Døveforening, men ansettes ved Rådgivningskontoret for syn og hørsel

7. Mellomtolk

8. Fadderordning = likeperson

Konkretiserte problemstillinger som døve innvandrere har i dag, og hvordan kan vi bedre vilkår for døve innvandrere i Oslo?

Aktuelle utfordringer og problemstillinger for døve innvandrere:

- Begrensede kommunikasjons og språkferdigheter
- Manglende nettverk
- Mangel på tilrettelagte fritidstilbud og sosiale arenaer
- Mangler kjennskap til det norske samfunnet, hørselshemmedes rettigheter og plikter og hva som finnes av tilrettelagte tjenester og tilbud for hørselshemmede
- Trenger mer veiledning og støtte
- De har problemer med å forstå «byråkratiske» brev som NAV sender ut
- Utfordring å få innvandrere å forstå at det er viktig å komme presis til avtaler
- Usikre og sliter med å ta beslutninger
- Sier ofte «ja», men som egentlig ikke forstår
- Går fra kontor til kontor (de spør samme spørsmål hos flere instanser som døveforening, frivillighetssentral, Oslo voksenopplæring, Døvekirken etc)
- Utfordring å gi informasjon til innvandrere som en gruppe, det må gis informasjon til hver person, en og en.
- Behov for å følge dem til f.eks. aktiviteter eller offentlige instanser der de skal
- Det er behov for å vise dem hvilke tegnspråk-arenaer som finnes i Oslo og Akershus
- Behov for veiledning til det ordinære hjelpeapparatet når de skal møte døve innvandrere

Målsetting

Målsettingen er å avdekke behov, utfordringer og finne ut hvordan gruppen døve innvandrere i Oslo og Akershus, kan få bedre livsvilkår.

Prosjektet ønsker å engasjere en prosjektmedarbeider som innvandrerkonsulent for døve for å se hvordan dette vil dekke disse behovene og utfordringer som døve innvandrere har.

Vi viser til historikken til Rådgivningskontoret for syn og hørsel, som viser en parallell til opprettelse av en innvandrer konsulentstilling. Bergen Døvesenter fikk prosjektmidler fra Extrastiftelsen i 2003 til prosjektet Rådgivningskontor for syn og hørsel, og sammendrag av sluttrapport viser;

Bakgrunnen for prosjektet var misnøye med kommunens service overfor hørselshemmede, idet de kommunale kontorer og ulike tilbud for innbyggerne blir oppfattet som så dårlig fungerende at hørselshemmede føler seg utrygge og diskriminerte. I Oslo innså man denne uholdbare situasjonen for over 30 år siden, og fikk opprettet sitt kommunale rådgivningskontor. Senere har man fått tilsvarende kontor også i Trondheim kommune.

Målsettingen for prosjektet i Bergen var derfor å sette et skikkelig press på kommunen. En bredt sammensatt arbeidsgruppe ble opprettet, og denne gruppens arbeid overfor kommunen førte så til opprettelse av en referansegruppe med en førstekonsulent ved kommunens byrådsavdeling for helse og bydeler, seksjon for helse og omsorg, som leder. Dette førte til en rekke møter på byrådsavdelingen, hvor også prosjektlederen deltok, og endte med en utredning på 22 sider, som etter en høringsrunde med visse påfølgende justeringer ble oversendt kommunaldirektøren for å legges fram for bystyret i løpet av høsten 2004.

Arbeidsgruppen har gjennomført et stort og et mindre seminar, spesielt for å få fram synspunkter fra alle berørte brukergrupper. Det er videre bl.a. gjennomført en stor debatt med representanter fra alle politiske partier som er representert i Bergen bystyre.

Det store problemet er naturligvis kommunens dårlige økonomi (med stor gjeld), men prosjektet har ført til at rådgivningskontoret (behovet etc.) endelig er blitt utredet og nå ligger hos politikerne. Det er svært sannsynlig at prosjektet fører til opprettelse av kontor så snart det er økonomisk mulig. Organisasjonene vil følge opp med jevnlig press. I utgangspunktet forsøker en å få kontoret på kommunens budsjett for 2005.

Til opplysning ble Rådgivningskontoret i Bergen opprettet 1.september 2005.

Målgruppe

Målgruppen er døve personer med innvandrer bakgrunn, som har tegnspråk som primærpråk.

Gjennom prosjektet «Synliggjøring av unge innvandrere og flyktninger», år 2000 med støtte fra Sosial- og Helsedepartementet, fant vi ut at det fantes 130 barn i alderen 2-16 år og mer enn 100 voksne over 18 år som bor i Oslo.

Vi antar at det har kommet flere innvandrere siden 13 år siden, og vi antar at det finnes ca 500 døve innvandrere i Oslo og Akershus.

Oslo Døveforening har sitt arbeidsområde i Oslo og Akershus. Foreningen har ca 520 medlemmer. Vi arbeider for alle 2.000 døve, hvor av 1.500 bor i Oslo. I hele landet er det 5.000 døve, men vi vet av erfaring at de fleste døve søker seg til større byer og der tegnspråkmiljø er. Det gjelder også døve innvandrere.

De innvandrere som har flyttet til Norge som første generasjon, har født andre og tredje generasjon, og mange av dem er døve barn og ungdom. Siden det var ca 230 i år 2000, vet vi at det har kommet flere døve innvandrere, så 500 er nok riktig anslag per 2013.

Oslo Voksenopplæring, Skullerud for hørselshemmede har mellom 80 og 100 døve elever per år og over halvparten er innvandrere. Tolketjenesten i Oslo og Akershus har 3.000 brukere som trenger tegnspråktolk og skrivetolk, inkl. de som studerer som er utenbys.

Det finnes ikke i dag, et register over antall døve innvandrere i Norge.

Vi har vært i kontakt med UDI, enhet for statistikk og analyse om det finnes en oversikt over antall døve innvandrere som er i Norge og Oslo/Akershus. Svaret fra UDI, er at det er ulovlig å registrere helseinformasjon i deres database. De har derfor ingen statistikk over dette.

Registrering av hørselshemming i befolkningsgrupper med innvandrerbakgrunn er mangelfull i Norge. Svenske undersøkelser viser at det er en overrepresentasjon av hørselstap blant innvandrere og flyktninger. Resultat av sporadiske undersøkelser ved noen av utdanningsinstitusjonene som gir norsk opplæring, eksempelvis Rosenhof i Oslo (1992-1993), er sammenfallende med de svenske undersøkelsene, som tyder på at om lag 20 % av innvandrere og flyktningene har nedsatt hørsel².

1.2 Hvordan prosjektet skal gjennomføres, blant annet med framdriftsplan og budsjett

Prosjektleder Vidar Reinertsen Legaspi Sæle, jobber som daglig leder i Oslo Døveforening.

Vi tenker oss en slik framdriftsplan som skal være et 1 årig-prosjekt:

2014

Vi ønsker å engasjere prosjektmedarbeider, som skal jobbe som «innvandrer-konsulent» i ett år, som utprøving og dokumentasjon om det er behov for en slik type stilling til å jobbe for døve innvandrere og de utfordringer som ligger der.

Vi ønsker i prosjektperioden å jobbe med særskilt:

- Bygge opp tilbud for døve innvandrere, gjennom sosiale aktiviteter, leksehjelp og andre relevante ting som er aktuelt for gruppen.
- Kommuner har egne koordinatører for flyktninger og innvandrere. Døve har ikke tilbud om det. Hva gjør Oslo kommune overfor døve innvandrere?

² Kilde: Et helhetlig rehabiliteringstilbud til hørselshemmede, Plan for utvikling og organisering av tjenestetilbudet. Sosial- og Helsedepartementet, desember 2002, side 19.

- Komme i dialog med Oslo kommune om behov for en stilling og tilbud for døve innvandrere
- Komme i dialog med UDI og konkretisere problemstillinger som døve innvandrere har
- Gjennomføre tiltak som workshop, seminar, etc med midler fra Enhet for mangfold og integrering, Grünerløkka bydel i Oslo kommune
- Dekke behov som døve innvandrere har i forhold til veiledning, og følge dem til riktig instans.
- Etablere en tjeneste for døve innvandrere som er tilpasset gruppens spesifikke behov.

1.3 Prosjektets verdi

Prosjektet vil ha stor verdi for målgruppen, som vi mener i dag har udekkete behov. Det finnes døve innvandrere over hele landet. Prosjektet vil ha stor overføringsverdi til Rådgivningskontorene for syn og hørsel i Oslo, Bergen, Trondheim og Stavanger.

Vi håper at prosjektet kan medvirke til at Oslo kommune på sikt ser det som deres ansvar å yte en tilrettelagt tjeneste for døve innvandrere.

1.4 Forventninger

Vi forventer å få opprettet en stilling, og satt i gang tilbud for døve innvandrere. Har gjennomført samtaler med Oslo kommune om behov for en stilling og tilbud for døve innvandrere, og med UDI og vedrørende problemstillinger som døve innvandrere har. Har etablert en tjeneste for døve innvandrere som er tilpasset gruppens spesifikke behov.

1.5 Hvordan resultatene og erfaringene er tenkt formidlet

Prosjektgruppen og døve innvandrere vil legge fram erfaringer i og etter prosjektperioden overfor Oslo kommune, Rådgivningskontorene for syn og hørsel i Oslo, Bergen, Trondheim og Stavanger og Norges Døveforbund.

Prosjektet håper vi å kunne bli varig, som Oslo kommune ser verdien av å ha opprettet en stilling som innvandrerkonsulent. Vi håper å kunne dokumentere behovet for døve innvandrere overfor kommunen.

Kap 2. Prosjektgjennomføring

2.1 Kommentarer fra ExtraStiftelsen

Ved tildeling av prosjektmidler fra ExtraStiftelsen, fikk vi en kommentar fra fagutvalget i november 2013. «Det anbefales sterkt fokus på framdrift, formell samarbeidsavtale med Oslo kommune, og gode ressurspersoner knyttet til prosjektet. Prosjektet vil trenge tid, og prosjektbevilgningen vil derfor bli gitt over to år, med kr 290.000 for 2014. Det betyr at prosjektet er omgjort til toårig, og det må søkes på nytt neste år, inkludert framdriftsrapport. Ny sluttdato er satt til 31.12.15.»

Fra ExtraStiftelsen fikk vi en offisiell kommentar til prosjektet 25.11.14. «Bevilgningen for 2015 er gitt i henhold til fremdriftsrapportering, prosjektbeskrivelse og budsjett i søknaden. Framdriftsrapporten er mangelfull. Det er derfor en forutsetning for utbetaling av bevilgningen at det foreligger en framdriftsrapport til godkjenning, oppdatert per 31.12.14. Av rapporten må det framgå at samarbeidsavtale med Oslo kommune er inngått, samtidig som det må rapporteres konkret på utførte oppgaver.»

Oppdatert framdriftsrapport er godkjent i dag (8.januar 2015), med følgende tilbakemelding: «Oppdatert framdriftsrapport mottatt 29.12.14 viser at det har vært stor aktivitet i prosjektet. I tillegg er det vedlagt en samarbeidsavtale med to ulike instanser tilhørende Helseetaten i Oslo kommune. Fagutvalgets forutsetning for utbetaling regnes dermed som oppfylt, og prosjektbevilgningen for 2015, kr 290.000, vil bli utbetalt i løpet av januar.»

2.2 Prosjektgjennomføring

Vi følger prosjektbeskrivelsen som var opprinnelig søkt for ett år. Vi har justert framdriftsplanen til toårig prosjekt og engasjert en prosjektmedarbeider i 40 % stilling.

Prosjektleder Vidar R. Sæle samarbeidet med prosjektmedarbeideren Maren Oriola i å utføre fremdriften av prosjektets første år. Det andre året overtok Lubna Mehdi etter Maren Oriola. Grunnen er at Oslo Døveforening fikk prosjektet «Mellomtolking for døve», og Maren Oriola ble engasjert som prosjektleder.

Prosjektet «Bedre vilkår for døve innvandrere» ble styrket at vi ble 3 personer til å jobbe med prosjektet og ha diskusjoner gjennom prosjektperioden.

Prosjektgruppen var flere medlemmer som representerer hver sin institusjon;

- Niels Kristensen, Døves Frivillighetssentral
- Liv S. Nesse/Ingunn K. Martinsen, Signo Rycon AS
- Linda Hope, Oslo Voksenopplæring, Skullerud for hørselshemmede
- Gianni Zullo/Frøydis Mørk, Rådgivningskontor for syn og hørsel
- Thomas Blix/Eva Skovli, Norges Døveforbund
- Vidar Sæle, prosjektleder, Oslo Døveforening
- Maren Oriola/Lubna Mehdi, prosjektmedarbeidere, Oslo Døveforening

Referansegruppen var representanter fra Oslo kommune som vi hadde i dialog for å finne veien videre i prosjektperioden.

- Aida Kreso, seksjonsleder i Ressurssenter for migrasjonshelse

- Rowena B. Teodocio, enhetsleder i Enhet for mangfold og integrering (EMI), Bydel Grünerløkka
- Kari-Anne Solheim, seksjonsleder i Rådgivningskontoret for syn og hørsel

2.2.1 Samarbeidsavtale med Oslo kommune

I desember 2014 ble det inngått en samarbeidsavtale med Rådgivningskontoret for syn og hørsel og Ressurssenter for migrasjonshelse, som begge hører under Helseetaten i Oslo kommune.

Deltakere har i prosjektperioden 2015 avdekket behov, utfordringer og funnet ut hvordan gruppen døve innvandrere i Oslo kan integreres i døvemiljøet i Oslo. Det har vært hensiktsmessig å involvere andre faginstanser som bistår døve innvandrere, for å kvalitetssikre resultatet.

Hvem er samarbeidspartnere?

Oslo Døveforening er en interesseforening for tegnspråklige i Oslo og Akershus fylke, og stiftet 17.11.1878. Foreningen arbeider for 2000 døve i begge fylker. I Oslo kommune er det 1500 døve, og vi har ca 500 medlemmer. Vi beregner at det bor ca. 500 innvandrere i Oslo kommune³. Det er 3000 tolkebrukere i Oslo og Akershus via Hjelpemiddelsentralen ved Tolketjenesten.

Rådgivningskontoret for syn og hørsel i Oslo er et supplement til det ordinære hjelpeapparatet. Kontoret har godt kjennskap til de forskjellige tilbud som er rettet mot hørselshemmede og oversikt over tilbud som er nyttige for hørselshemmede innen det generelle hjelpeapparatet.

Ressurssenter for migrasjonshelse arbeider for at ansatte i bydelene og sykehusene får økt sin kompetanse innen fagfeltet migrasjonshelse. Ressurssenteret skal bidra til at Oslos innbyggere får likeverdige og tilgjengelige helsetjenester. Vi jobber med migrasjonshelse gjennom utprøving av nye metoder, kunnskapsutvikling, forskning og tilbud om førstegangs helseundersøkelser for nyankomne innvandrere med flyktning bakgrunn.

Rolleavklaring:

Rådgivningskontoret bidrar med en representant i prosjektgruppen. Ressurssenter for migrasjonshelse bidrar med en representant i referansegruppen. Oslo Døveforening har ansvaret for gjennomføringen og rapporteringen til Ekstra Stiftelsen samt prosjektleder ansvaret.

2.3 Konkrete utførte oppgaver

I prosjektbeskrivelsen skrev vi at vi ville jobbe særskilt, og beskriver her hva som er gjort i prosjektperioden.

³ Viser til kapittel 1.

a) Bygge opp tilbud for døve innvandrere, gjennom sosiale aktiviteter, leksehjelp og andre relevante ting som er aktuelt for gruppen.

Det er viktig at prosjektet får en føling i forhold til gruppen døve innvandrere, og får tilbakemeldinger fra gruppen om hvilke behov de har.

Vi har i samarbeid med flerkulturelt utvalg i Oslo Døveforening gjennomført i prosjektperioden:

➤ **Tegntreff** (3-4 timers arrangement)

I denne perioden på to år har vi arrangert tegntreff med målgruppen for døve innvandrere med fremmedspråklig- og analfabetiskbakgrunn. Deltakere har vært mellom 5 og 20. Flere av deltakerne har benyttet av lese- og skrivehjelp under tegntreff. Vi har bidratt med å oversette fra skriftlig til tegnspråk og omvendt.

Det ble arrangerte mange forskjellige aktiviteter, som bytur, kurs om mobil app, gåtur, utstilling av en døv kunstner, kafebesøk, foredrag av en døv kjent skuespiller, julehygge og sosiale samvær. På tegntreff ble det snakket om tema som krigen i Irak og Somalia på erfaringsbaserte fortellinger av innvandrere, 17.maifeiring, norsk kultur og mat, kulturelle og religiøse forskjeller, tvangsekteskap, flyktninger fra Syria og flere andre aktuelle temaer som har fanget stor oppmerksomhet i media. Døve analfabeter har åpenbart benyttet av å snakke med andre om slike tema for å forstå saken bedre. Vi har hatt temakveld med tema om egne erfaringer og opplevelser som innvandrere i det norske samfunnet, hva er utfordringer.

Besøk på Ramfjord Galleri der døve kunstneren Alexei Svetlov hadde utstilling.

- **Grilltur:** Det ble arrangert to ganger, en i 2014 i Sognsvann og 2015 i Ekeberg. Det var mange som deltok, opptil 30 deltakerne, blant av fedre, mødre og barn.

- **Somalisk Kulturdag** ble vellykket gjennomført. Somalierne var stolt over å vise frem sin matkultur og historie, og det har vært nyttig for de andre som kom. Det ble til og med laget somalisk mat, brukt somalisk klær og det ble holdt et par foredrag.
- **Internasjonal buffet** ble gjennomført på en positiv måte. Mat fra flere nasjonaliteter ble servert. Dette arrangementet er blitt en fast tradisjon blant døve innvandrere, og det skjer som regel på slutten av året. Mange døve innvandrere satte stor pris på et slikt arrangement. Det var litt over 50 deltakerne.

Med treff har det vært variert mellom 5 og 30 deltakerne. Internasjonal buffet er populært, det er ofte stort oppmøte med opptil 55 deltakerne.

b) Kommuner har egne koordinatører for flyktninger og innvandrere. Døve har ikke tilbud om det. Hva gjør Oslo kommune overfor døve innvandrere?

Prosjektmedarbeideren har hatt møter og utvekslet eposter med bydeler i Oslo som arbeider med flyktninger og innvandrere, for å kartlegge tjenester for flyktninger og innvandrere.

I møter med ulike instanser kom det fram at de fleste ikke har hatt kontakt eller hørt noen henvendelser fra døve med innvandrerbakgrunn. Grunnen kan være at informasjon var basert på norsk skriftlig og talespråk. Noen instanser tilbyr språk tolk, som somalisk, punjabi eller arabisk. Dermed kan døve med innvandrerbakgrunn ha mistet mulighet for å få informasjon.

Det er noen instanser som har kommet i kontakt med døve fremmedspråklige. Samtalen skjer gjennom tegnspråktolker, det oppleves utfordringer hvor det er vanskelig å oppfatte om brukeren har forstått tolken.

c) Hente inn erfaringer hos andre kommuner og i Skandinavia, for å finne ut hvordan de jobber med og for døve

2014

- Vår prosjektmedarbeider har gode ressurspersoner i prosjektgruppen, og gjennom dem har prosjektmedarbeideren fått en god oversikt på hvilke tilbud som er ment til døve innvandrere i Oslo. Disse tilbudene er ikke optimale, og mye som kan gjøres bedre.
- Vi har besøkt Trondheim og kartlagt tilbudet i byen. Vi har blant annet besøkt; Sandmoen Asylmottak, Rådgivningskontor for døve og døvblinde, Tolketjenesten i Trøndelag og Tegnspråklig Frivilligsentral.
- Vår prosjektmedarbeider og en representant fra prosjektgruppen har besøkt Bergen og kartlagt tilbudet i byen. Vi har blant annet besøkt Bergen Døvesenter og Rådgivningskontoret for syn og hørsel. Vi har til og med arrangert et seminar i Døvesenteret, dette på grunn av lite respons fra andre instanser i Bergen, blant annet voksenopplæring for døve i Bergen.
- Vi har et grunnlag til å sammenlikne mellom byene, og vil i år 2015 besøke nabokommunene til Oslo, samt nordiske byene. Dette for å gjøre tilbudet optimalt for innvandrere i Oslo.

2015

- Vi har hatt et samtalemøte med flyktningkonsulent i Nesodden, ettersom flyktningkonsulenten har erfaringer med døve flyktninger. Noen av de flyktningene har redusert og tapt hørsel gjennom flukten og ble ikke oppdaget før etter flere møter med flyktningkonsulent. På møtet kom det fram at det er stort behov for at informasjon skal være tilgjengelig hos døve innvandrere, som for eksempel oppbygging av sosialisering, integrering og oppdragelseskultur.

- Vi har gjennomført to studieturer: Stockholm og København. I Stockholm besøkte vi døveforeningen og ble presentert for et prosjekt som nettopp ble etablert. Prosjektet heter «Tredubbel utsatt»⁴, det har fokus på døve kvinner med innvandrerbakgrunn som kan ha vansker med å integrere seg i det svenske samfunnet. Videre har prosjektet mål for å bryte isolasjon hos døve innvandrerkvinner og skape nettverk med flere andre. De har egen side på facebook. Gjennom den sender de ut informasjon på tegnspråk om ulike aktiviteter for kvinner. De benytter av å bruke kvinners ressurser, som å lage henna på hendene og sy klær sammen.
- I København besøkte vi døveforeningen, og ble hilst av to aktive unge personer som vil jobbe for nettverk hos døve innvandrere ettersom døveforeningen har ingen tilbud på det. De to unge personene har arrangert noen sosiale aktiviteter og sett at det er stort behov for å skape en møteplass for døve innvandrere ettersom de fleste av døve innvandrere har mangel kompetanse på sosialisering og integrering⁵.
- Konklusjonen av begge studieturene har vist at vi har samme utfordringer når det gjelder kommunikasjon og informasjonsmangel hos døve innvandrere. Mange døve innvandrere med fremmedspråklig- og analfabetiskbakgrunn blir ofte isolert i samfunnet, ettersom de er en liten gruppe av storsamfunnet. De blir sett i enkelte aktiviteter hos stor samfunnet, men blir umiddelbart utstøtt da det er ingen muligheter for å kommunisere med dem.

⁴ Viser til vedlegg nr. 5

⁵ Viser til vedlegg nr. 6

- Vi kommer fram til at vi vil arrangere en felles sosial aktivitet for døve innvandrere i hele Skandinavia, vi ser behovet for slike arrangementer som har denne gruppen i Skandinavia som formålet.

d) Komme i dialog med Oslo kommune om behov for en stilling og tilbud for døve innvandrere

- Prosjektmedarbeideren har kommet i dialog med Språkenhet til UDI, Ressurscenter for migrasjonshelse og Enhet for Mangfold og Integrering (EMI), men etter flere dialoger med de nevnte har alle partene forstått at de ikke var det rette sted til å ha ansvar for en slik stilling. Vi har jobbet for å finne frem det rette stedet for å komme inn i dialog om egen stilling i Oslo kommune og viser til samarbeidsavtalen.
- Vi har hatt møte med seksjonsleder for Rådgivningskontoret for syn og hørsel og seksjonsleder fra Ressurscenter for Migrasjonshelse tre ganger i dette året. På møtene har vi tatt opp om arbeidsplassen for stillingen som innvandrerkonsulent, hvor det vil passe å utplassere innvandrerkonsulent der hvor døve innvandrere går til for å få hjelp. Både Døveforeningen og Rådgivningskontoret opplever å bli møtt av mange og forskjellige forespørsler av døve innvandrere, så det kan være praktisk å ha innvandrerkonsulent på begge arbeidsplassene med fordelt på arbeidstid. Begge er enige om å samarbeide om etablering av stilling som innvandrerkonsulent. Videre har vi diskutert på møter om å føre videre denne rapporten med argumentasjon i form av konkrete erfaringer av døve og litteraturteori.
- Vi har bedt om et møte med tidligere Byrådsleder for eldre og sosiale tjenester, Aud Kvalbein. Hun har mottatt prosjektbeskrivelsen og framdriftsrapporten, og sendt oss en tilbakemelding, der hvor hun ber oss om å ta kontakt med etaten for å etablere av en ny stilling. Brevet er vedlagt som vedlegg nr. 7 i denne sluttrapporten. Det har vi tatt opp på møte med rådgivningskontoret og migrasjonshelse.

«Byrådsavdelingen har med interesse lest beskrivelsen av prosjektet samt foreløpig resultat i forhold til prosjektbeskrivelsen. (...) Spørsmålet om økte utgifter knyttet til å opprette en ny stilling må derfor tas opp med etaten».

e) Komme i dialog med UDI og konkretisere problemstillinger som døve innvandrere har

- Vi har kommet i dialog med Lena Grønland, avdelingsleder for språkenhet hos UDI, og gjennom to møter og en workshop har vi opprettet et uformelt samarbeid der UDI skal kontakte oss når de har behov for mellomtolk. I tillegg til det vil UDI ta kontakt hvis de lurer noe angående døve og tegnspråk på generelt grunnlag. Denne dialogen vil bli forsterket i tiden som kommer, da UDI har vist at de er samarbeidsvillig til å gi kurs, eventuelt kursmateriell, til døve som selv fungerer godt som mellomtolk. Det har vist seg at UDI mangler kunnskap om dette feltet. Vi har hatt en fortløpende dialog om

saken, som viser seg å dreie seg om mellomtolking, og at UDI tar kontakt med oss når det dukker opp et behov. Gjennom dialogen med UDI har vi fått viktige dokumenter som brukes til å kurse opp nye fremmedspråklige tolker (fra talespråk til talespråk), og det vil vi ta med oss videre i prosjektet. UDI har fått vite om døv tolk prosjektet som ODF har, med støtte fra Extra-Stiftelsen og det prosjektet startet i 2015. UDI er åpen for å samarbeide med oss.

f) Gjennomføre tiltak som workshop, seminar, etc med midler fra Enhet for mangfold og integrering, Grünerløkka bydel i Oslo kommune

- Likepersonkurs ble gjennomført, og tanken bak dette arrangementet var å skape en fadderordning der nyankomne flyktninger og innvandrere får en fadder, og fadderene har ansvar for å orientere om hva som er typisk norsk og ellers den uformelle informasjon som for eksempel at man ikke bør komme sent til en avtale.
- Workshop ble gjennomført i november 2014, der ønsket var å hente frem erfaringer fra døve asylsøkere, flyktninger og innvandrere om deres første møte med UDI, politiet og andre myndigheter⁶. Lena Grønland, språkenheten til UDI, deltok med en kollega. Formålet med denne workshopen ble ivaretatt og erfaringene til disse asylsøkere, flyktninger og innvandrere har kommet frem i lyset.
- Det ble gjennomført kvinnetreff for kvinner med flerkulturell bakgrunn. Det ble gjennomført et treff i våren-14, og var populært. Mye av dialogen var basert på intern humor blant kvinnene. I våren-15 hadde vi tre kvinnetreff. Vi har invitert en døv kjent skuespiller som er også innvandrer, hun hadde foredrag om livet som skuespiller. Mange kvinner som deltok i denne kvelden var veldig begeistret overfor å se henne i virkelighet og ville engasjere seg for å nå sin egen drøm.

Vi har arrangert påskeverksted. Da dette er populært på skolene og for barna så ser vi at det er stort behov for å informere innvandrerforeldre om påske og å ha verksted for barn som en sosial aktivitet. Vi tilbød barnevakt, det var stort oppmøte. På det siste treffet hadde vi gåtur i sentrum, med tema om hva som er bra ved å gå tur. Mange ga uttrykk på at noen får vondt i ryggen når man går for lenge å vurdere om å stoppe med gåing. Med det fikk vi muligheter for å informere om hva kan være årsaken på smerte i ryggen og at gåing er veldig sunt.

Vi hadde også spørsmålsrunde med kvinner hvor vi stiller spørsmål om hva deltakerne ønsker fra kvinnetreff. De ønsker seg svømmekurs, mat og helse som tema, kafetreff, skitur og flere sosiale aktiviteter ettersom noen trives godt i selskap med kun kvinner.

I høsten inviterte vi en døv sykepleier fra Rådgivningskontoret for syn og hørsel til en temakveld med tema «mat, helse og barns oppvekst». Det ble tatt opp om hva nøkkelhull på matvarer betydde, hva som var sunt og usunt, etc. Det var til stor nytte

⁶ Viser til vedlegg nr. 3.

for mange deltakere, mange kvinner gikk til sykepleieren for å få telefonnummer. Det er stort behov for flere temakvelder med besøk fra en sykepleier. Vi har også arrangert sosialt samvær i samarbeid med Kvinneforeningen under Oslo Døveforening. Treffet ga en fin mulighet til å skape nettverk mellom etniske norske kvinner og flerkulturelle kvinner, det er ønskelig med flere slike arrangementer sammen med Kvinneforeningen.

- **Temadag:** Vi har arrangert en temadag om «erfaringer og opplevelser å være innvandrere i det norske samfunnet og hvilke utfordringer man møter i det norske samfunnet». Det møtte opp 14 deltakerne med innvandrerbakgrunn. Noen var analfabeter, noen hadde nettopp flyttet til Norge og noen hadde bodd i Norge hele sitt liv. Aldersspennet var mellom 19 og 45 år. Det ble tatt opp mange tema som førte til god diskusjon i gruppa. Utfordringene døve innvandrere opplever å møte i det norske samfunnet er kulturkonflikter, språkbarrierer, tolkeproblematikk, nettverk med andre tegnspråklig etc.⁷

g) Dekke behov som døve innvandrere har i forhold til veiledning, og følge dem til riktig instans

- Prosjektmedarbeideren har bistått med lese- og skrivehjelp under hele prosjektperioden, og har stilt opp som mellomtolk i flere ganger. Hun har orienterte om norsk kultur og liknende. Hun har også med fanget opp misforståelser, og bidratt til å løse disse. Hun har videresendt noen personer til de rette instanser, og sjekket om saken er blitt fulgt opp. Hun har holdt foredrag der hun forklarte hva blant annet begrepene asyl, vedtak, flyktning, familiegjenforening og så videre, betyr for både innvandrere og nordmenn.
- For å gjøre informasjon om sosiale aktiviteter tilgjengelig for døve innvandrere med analfabetisk- og fremmedspråkligbakgrunn, lager vi tegnspråkvideo. På tegnspråkvideo informerer vi tid, sted og arrangementets formål på tegnspråk. Vi ser at dette fungerer bedre, det blir stort oppmøte på arrangementer når det blir informert på tegnspråkvideo istedenfor generell tekst med informasjon. Tegnspråkvideoene blir

⁷ Viser til vedlegg nr. 9.

publisert på siden til Oslo Døveforening og delt videre i sosiale medier. Vi har også hatt møte med Oslo Voksenopplæring, Skullerud for å utveksle råd og erfaring samt samarbeid for å motivere døve innvandrere til å delta på sosiale aktiviteter og være aktive i det norske samfunnet. Det er åpenbart at tegnspråkvideo når denne gruppen raskere enn når det blir informert skriftlig. Vi er av den oppfatning at dette er den beste kommunikasjonsmåte for innvandrere med fremmedspråklig- og analfabetiskbakgrunn.

- Helsesøster fra Rådgivningskontoret for syn og hørsel opplever at kontakten med innvandrerguppen begynner å bli redusert. Det er bekymring for at det kan være flere døve som har behov for helsetjenesten men ikke har tilgang på informasjon på grunn av språkbarrierer. Vi har etablert en tett samarbeid med helsesøsteren ved å arrangere en temakveld med flerkulturelle kvinner, som har vært til stor nytte der flere kvinner ba helsesøsteren om telefonnummer. Vi vil samarbeide for å arrangere flere slike temakvelder- og dager fremover. Dette for å bistå døve innvandrere med tilgang til helsetjenester.
- Vi ble kontaktet fra foreldre til et døvt barn med innvandrerbakgrunn. De kom med spørsmål om hvordan deres barn skulle bli like flink som prosjektmedarbeideren, da hun også har innvandrerbakgrunn. Vår prosjektmedarbeider tok seg av henvendelsen, og hun forstod i spørsmålet og svarte med informasjon om språkutvikling og sosialtilbud for barn og unge i Norge. Hun tilbød moren om å være med sosiale aktiviteter som Oslo Døveforening arrangerer for å skape nettverk med andre foreldre til døve barn.
- I prosjektperioden har vi mottatt forespørsler fra døve innvandrere med behov for hjelp, som å søke oppholdstillatelse, finne sted å bo, finne en jobb, hvilken tjeneste de skal gå for å få rett hjelp, lese- og skrivehjelp. Forespørsler kommer fra personer som kommer innom på kontor, sender epost til oss og kontakter oss via Skype.
- Vi i samarbeid med Døves Frivillighetssentral ser viktigheten av å gi innvandrere menn med fremmedspråklig- og analfabetiskbakgrunn en opplæring om seksuelle forhold. Det er noen menn som tror at kvinner tillater menns behov når de er alene med kvinner på et rom. Vi gir opplæring i å øke bevisstheten for å forebygge mot ekstremisme og seksuelle overgrep. I opplæringen setter vi fokus på nasjonale lover om helse og omsorg, atferd, kjærlighet, seksuelle forhold, hva er forskjell mellom ekteskap, samboer og kjæreste, og flere andre ting. Opplæringen foregår på tegnspråk.

h) Etablere en tjeneste for døve innvandrere som er tilpasset gruppens spesifikke behov

- Prosjektmedarbeideren har nå etablert en tjeneste og det skjer gjennom sosiale arrangementer med mulighet til individuelle dialoger og oppfølging. Denne tjenesten vil trolig overføres når prosjektperioden er avsluttet og saken videreføres til Oslo kommune om å opprette en egen stilling for denne målgruppen.
- Gjennom denne tjenesten har vi tatt oss av å vise ulike arrangementer som ble arrangert fra ulike innvandrersorganisasjoner for å invitere de inn. Som kurs om jobbsøker, kurs om helse og kosthold etc. Vi har også oversatt til tegnspråkvideoer.
- Vi ble invitert av Vetland skole, Voksenopplæring i Oslo og Statped for å informere om vår tilbud for døve innvandrere. På den måten gjør vi oss mer kjent med døve innvandrere og etablerer kontakt med den gruppen.

2.4 Faglig påfyll

«Tolk meg rett!» - Fagdag i Bergen, november 2014

Prosjektmedarbeideren og 2 representanter fra prosjektgruppen har deltatt i denne fagdagen og opplevde at det har vært nyttig for prosjektet. Det ble holdt flere foredrag med temaer knyttet til denne fagdagen, og blant annet var det et tema om å tolke fra et tegnspråk til et annet tegnspråk. En finsk mann kom dit og snakket om forskjellen mellom å oversette og å tolke, samt noen ganger så man nødt til å gå i dybden og tolket fra tegnspråk til ikoniske og aktive tegn for døve innvandrere, især de som ikke har språk før de kom til Finland.

Fagdag i Sandefjord, september 2015

Representanter fra Oslo Døveforening har deltatt fagdag, tittel for fagdagen var «fra funksjonshemming til språk, kultur og mangfold». Det går ut på å begynne fra et funksjonshemmet perspektiv på døve til et perspektiv på døve som språklig mangfold.

I løpet av fagdagen ble det tatt opp ulike tema av foreleser, som marginaliserte grupper, fra medisinsk til en sosial forståelse og Deaf Gain⁸. Med marginaliserte grupper ser vi at funksjonshemmede utestenges i storsamfunnet og at de er ikke tilstede i mangfoldperspektivet. Videre må samfunnsholdning endres, ved å være bevisst på at alle borgere i samfunnet har frihet og rett til egne rettigheter. Direkte diskriminering skjer når ulik behandling på like tilfeller, og indirekte diskriminering sikter på lik behandling på ulike tilfeller. Det har også vært fokusert på hvordan vi skal definere funksjonshemmede. Fra individnivå «jeg tar ikke tog fordi jeg bruker rullestol» til samfunnsnivå «jeg tar ikke tog fordi de ikke er tilgjengelig for rullestolbrukere». Deaf Gain betyr Døvt Fordel, stammer fra Gallaudet University, amerikansk førsteamanuensis Joe Murray, har utarbeidet en teori om hvordan samfunnet kan vinne på ved å se fordeler ved et mangfold.

⁸ Døves Tidsskrift, nr. 6 – 2015. Utgiver: Norges Døveforbund – årgang 96. Side 10-11.

Deafhood-seminar

Oslo Døveforening har arrangert et seminar om Deafhood, og invitert Patrik Nordell som kursleder⁹. På seminaret ble det diskutert om hvordan ordet «Deafhood» kan oversettes til norsk, det har kommet forslag som «Døv-forståelse», «Døvskap» og «Døvtilhørighet». Videre har vi diskutert om talspersoner for døvesamfunnet, classeskille i døvesamfunnet og tegnspråkets gullalder. Oslo Døveforening fikk positiv tilbakemelding og ønskelig om å arrangere deafhood-seminar med fordypningskurs igjen. Mer om deafhood-begrepet kommer i kapittel 3.

2.5 Samarbeid med andre

Samarbeid med EMI – Enhet for Mangfold og Integrering

Prosjektmedarbeideren har vært i et samarbeid med representanter fra Norges Blindforbund, Norges Dysleksiforbund, Mangfold i Arbeidsliv, Enhet for Mangfold og Integrering og Abloom Filmfestival og arrangerte et seminar om innvandrere med nedsatt funksjonsevne. Det ble vellykket gjennomført og flere sentrale personer i Oslo kommune var tilstede.

Vi er med i en samarbeidsgruppe, består av

- Abloom Filmfestival
- Mangfold i arbeidslivet
- Norges Blindforbund
- Enhet for mangfold og integrering i Oslo Kommune
- Dysleksiforbundet

Samarbeidsgruppen har laget navnet på gruppen «nettverk for minoritetspråklige med funksjonshemming». Gjennom den prosjektgruppen har vi blitt invitert til ulike konferanse, seminar og kurs som hadde tema rundt innvandring og politikk. Det styrker nettverkskontakt for oss.

Det ble gjennomført fem møter, et møte i annenhver måned. I samarbeidsgruppen har de en leder og en sekretær, og har en strukturert gjennomføring av møter. De har klare roller og forventninger av seg selv og andre i gruppen.

Vi har arrangert et seminar, med introduksjonsprogram for innvandrere med nedsatt funksjonsevne som hovedtema i år 2015 og et seminar om innvandrere med nedsatt funksjonsevne i år 2014.

Seminaret i 2014 hadde vi ikke fått tolk, at vi valgte å skrive direkte på word gjennom projektor. Her hadde vi tatt opp viktige faktorer, som å være døv innvandrer i norske samfunnet, å være en som behersker ikke norsk tegnspråk, tilgang på tolk, introduksjonsprogram som har ikke tilbud på tegnspråkopplæring og språkutvikling hos døde analfabeter. Vi avsluttet med foredraget ved å si «ingen språk betyr full isolasjon»¹⁰.

⁹ Viser til Døves tidsskrift blad, nr. 5 – 2015. Side 25.

¹⁰ Viser til vedlegg nr. 4.

Seminaret i 2015 hadde vi stor fokus på hvordan introduksjonsprogram skal tilrettelegge for personer med nedsatt funksjonsevne. Referatet for seminaret er vedlagt, se vedlegg nr. 8.

Samarbeid med Abloom Filmfestival

Abloom filmfestival er en frivillig organisasjon som ble stiftet 2012, de kaller seg for Abloom som betyr «å kunne slå ut i full blomst». Abloom er en mangfoldig filmfestival, det er om og for barn og unge med nedsatt funksjonsevne. Grunder Faridah Shakoor for Abloom hadde en tett samarbeid med oss med å oversette videoene til tegnspråk, slik at det vil være tilgjengelig for døve innvandrere. Abloom utarbeidet to reklamevideoer om filmfestivalen, og denne har prosjektmedarbeideren oversatt til norsk tegnspråk. Disse reklamesnuttene med tegnspråkoversettelsen ble vist på kinoene i hele Norge¹¹.

Abloom filmfestival i året 2015 hadde *tabu* som tema. Faridah Shakoor hadde invitert begge prosjektmedarbeiderne til å holde en innlegg, om å være døv mor og å være døv innvandrers¹².

¹¹ Videoene kan ses på <https://www.youtube.com/watch?v=LCbuj5XwD5M> (langversjon) og <https://www.youtube.com/watch?v=o-87dqcSRZ8> (kortversjon).

¹² Viser til vedlegg nr. 10.

Kap 3. Resultater og resultatvurdering

3.1 Innledning

I denne delen vil vi beskrive og diskutere resultater som ble gjennomført i prosjektet. Med det ønsker vi å presentere noen teorier, dette for at vi skal få en felles forståelse med formålet av prosjektet. Teori i denne delen har vi funnet fram i bruk av kvalitativ metode, hvor vi henter opplysninger fra referater om arrangementer fra flerkulturelt Utvalg og vi har gjort en litteraturstudie og empiri. Vi har brukt teori fra forskere og fagfolk innenfor feltet. Vi har en del litteraturer om døve innvandrere og innvandrere med hørselshemninger, som rapporter, prosjekter, hovedoppgaver og fagbøker. Videre presenterer vi døvekultur, Deafhood, norsk tegnspråk i forhold til ulike språk- og kulturbakgrunn hos døve innvandrere.

Vi viser videre til at det er behov for innvandrerkonsulent for døve i Oslo Kommune. Det er ofte slik at mange tror det ordner seg med en tegnspråktolk, men det ligger utfordringer når en ikke behersker norsk tegnspråk og tegnspråktolk kan kun norsk tegnspråk. I rapporten påviser vi at det er 80 % av døve i verden som ikke har hatt skolegang, noe som forklarer at det er en stor del av døve innvandrere som har analfabetiskbakgrunn.

3.2 Døve innvandrere

Vi definerer døve innvandrere som en del av en språklig og kulturell minoritet, samtidig er de ifølge SSB personer som ble født i utlandet og har utenlandsfødte foreldre.

Vi viser til Samfunnspeilet (3/2015) at det har økt antall innvandrere fra 2000 til 2015, med 19 til 32 prosent av Oslos befolkningen. Videre skriver Aftenposten¹³ at innen 2040 vil halve av byens befolkning være fra andre land enn Norge. Det kan være riktig å påvise at det er 640 døve innvandrere i Oslo og Akershus i dag.

Helsedirektoratet har publisert en rapport i januar 2013, om kartlegging av forekomsten av hørselshemmede hos innvandrere med ikke-vestlig bakgrunn i alderen 0-18 år. Rapporten viser tydelig at det er utbredt hørselshemning blant barn med ikke-vestlig landbakgrunn og at hørselshemning i stor grad er arvelig betinget (Helsedirektoratet januar 2013, 10). Flere undersøkelser i Sverige påviser at det er et høyt antall innvandrere som har en eller annen form for hørselshemning (Helsedirektoratet januar 2013, 10).

Gjennomføring av kartlegging har Helsedirektoratet fått bidrag fra tre tjenester, med tall oversikt over antall hørselshemmede/døve barn med ikke-vestlige bakgrunn. De tre tjenestene er helsestasjoner og skolehelsetjenesten, hørselssentral og kompetansesentre i Statped (Helsedirektoratet januar 2013, 13).

Helsestasjoner og skolehelsetjenesten har vist at det er omtrent 1230 barn med hørselshemning, mens 230 av dem med ikke-vestlige bakgrunn i tillegg (Helsedirektoratet januar 2013, 17). Dette tilsvarer 19 % hos barn med både hørselshemning og ikke-vestlig bakgrunn. Hørselssentralene har 2561 barn med hørselshemning, hvorav 347 barn har både

¹³ Aftenpostenavisen fra 28.01.2016

hørselshemming og ikke-vestlig bakgrunn (Helsedirektoratet januar 2013, 19). Prosentandelen blir 14. Statped rapporterer at det er 185 av 1806 hørselshemmede barn som har ikke-vestlig bakgrunn, dette tilsvarer 10 % av barn med hørselshemming og ikke-vestlig bakgrunn (Helsedirektoratet januar 2013, 21).

Rapporten oppsummerer at de tre ulike datakildene har gitt varierende tall på ikke-vestlige innvandrere blant barn med hørselshemming, og at tallene tyder på at det er en høyere forekomst av hørselshemming blant ikke-vestlige innvandrere enn i befolkningen generelt (Helsedirektoratet januar 2013, 24). Rapporten har vist til hypoteser på hva som kan være årsaken til hørselshemmingen: biologisk slektskap/inngifte (særlig utbredt i pakistanske miljøer), krigsskader blant flyktninger, skade etter smittsom hjernehinnebetennelse, prenatale eller postnatale skader som følge av mangelfull svangerskapsomsorg og arv (Helsedirektoratet januar 2013, 25).

Ettersom rapporten er fra 2013, så kan tallene være forandret i dag. Barn med hørselshemming og ikke-vestlig bakgrunn kan være en større gruppe i dag og det kan være mørketall for døve innvandrerbarna i dag. Tallene viser at gruppen døve innvandrere blir flere og flere i fremtiden, når barna blir voksne og vil ha mer behov for tilbud i Oslo Døveforening og innvandrerkonsulent for døve.

Det er utarbeidet en rapport i 2009 om Døve og menneskerettigheter og den viser til at i verden finnes det 80% av døve som ikke har utdanning¹⁴. Det peker mot at det er en stor del av døveantallet som kan være fremmedspråklige og analfabeter, dette tydeliggjør et behov for innvandrerkonsulent.

3.3 Dobbel minoritetsstatus

I dette tilfellet sitter de faktisk i en minoritet som er i minoritet igjen, som todobbel minoritetsstatus – innvandrerminoritet og døveminoritet. Det kan være ulempe for å oppleve seg som en dobbelt stigmatisert og marginalisert gruppe, hvor de kan bli lett utstøtt fra samfunnet og være en glemt gruppe (Mehdi 2015, bachelor). Mange innvandrere kan oppleve å bli sett som en representant for en gruppe, i stedet for som enkeltindivider. Videre viser vi til våre arrangementer som tegntreff i samarbeid med flerkulturelt utvalg. Når vi avslutter et tegntreff opplever vi at deltakere ønsker å fortsette tegntreffet eller å ha tegntreff igjen så snart som mulig. Det er tilhørighet de søker etter når de er på sosiale aktiviteter sammen med andre med samme bakgrunn. På den måten har de blitt møtt med respekt for det de står og for det de selv har gjennomlevd og erfart. På flerkulturelle tegntreff virker gruppen som en integrert minoritet, hvor de ønsker å være en del av samfunnet ved å sette seg inn i de ulike reglene og lovene. De følger dem og er villig til å gjøre en jobb og ta på seg ansvar. Vi ser at gjennom flerkulturelle aktiviteter søker de etter å få anerkjennelse for sin flerkulturell bakgrunn. Det er åpenbart et stort behov for døve innvandrere til å ha tilbud på sosiale aktiviteter for tegnspråklige med innvandrerbakgrunn. Tegntreff har vært et utmerket sted for døve innvandrere som ønsker å komme seg ut i samfunnet, lære norske skikk, treffe andre døve og tegnspråkbrukere og ha sosiale aktiviteter.

¹⁴ <http://wfdeaf.org/databank/policies/policy-visions-and-goals-for-access-to-adult-education-for-deaf-people> (22.01.2016).

På våre arrangementer har døve innvandrere gjort seg bedre kjent med Oslo. Det har blant annet vært arrangert bytur, gåtur og kafebesøk. På grilltur har vi opplevd at noen aldri har prøvd grilling og ikke visste hvordan det skulle gjøres. Vi observerer at det å være sammen med andre døve med samme type bakgrunn kan utgjøre en trygg relasjon og skape en åpen kommunikasjon. Det styrker døve innvandreres kompetanse i sosialisering og integrering i det norske samfunnet.

Ut fra referatet fra temadag, vedlegg nr. 9 har mange døve innvandrere beskrevet de første årene i Norge som en vanskelig og tidkrevende prosess. Da de kom til Norge oppdaget de at de kunne få problemer med å formidle sine egne tanker til nordmenn. Orduttrykk er forskjellige fra de ulike kulturer. En persons oppfatning av hvem han eller hun er henger nøye sammen med hvilken gruppe han eller hun tilhører, eller anses å tilhøre. For personer som ikke tilhører en bestemt gruppe, og ikke behersker noen gruppers språk, vil ha problemer med egen identitet og selvfølelse. Konsekvensene blir ofte utrygghet og rotløshet i tilværelsen (Mehdi 2015, bachelor).

3.4 Tegnspråk som et språk

Norsk tegnspråk har hatt en sterk utvikling de siste 30 årene, etter at tegnspråkforskningen har tydeliggjort at tegnspråk har egne grammatikalske regler. Norsk tegnspråk ble anerkjent i 1985, som et eget selvstendig språk i undervisningen i St.meld. nr 61 (1984-1985).

«Tegnspråk er et visuelt-gestuet språk som er naturlig utviklet blant døve. Det betegnes som visuelt fordi det mottas gjennom synet og fungerer helt uavhengig av lyd. Det betegnes gestuet fordi det utføres med bestemte bevegelser av hendene, armene, ansiktet, hodet og kroppen»¹⁵.

«Norsk tegnspråk har en helt annen grammatikk enn norsk talespråk, og for mange er de to språkene overraskende forskjellige», skriver seniorrådgiver Sonja Myhre Holten i Språkrådets informasjonshefte Statsspråk, bladet for godt språk i staten nr. 4-2011. «Tegnrekkefølgen i setninger minner mer om kinesisk enn norsk, og mye av grammatikken uttrykkes med ansiktsbevegelser og peking,» skriver hun videre. «For eksempel kan en si at øyenbrynsbruken i norsk tegnspråk tilsvarer intonasjonen i norsk talespråk.»

I henhold til Stortingsmeldingen 35 (2007-2008). Mål og mening. Ein heilskapelig norsk språkpolitikk, «så er det 10.000-20.000 brukere av samiske språk, 10.000 brukere av kvensk språk, 300-400 brukere av romanes språk og norsk tegnspråk har 16.500 brukere som er nokså stort minoritetsspråk» (side 54).

«Tegnspråk har en grunnleggende verdi i seg selv i forhold til identitet og gir ekte kulturuttrykk for oss som er en språklig minoritet i samfunnet» (side 233).

¹⁵ Kilde: Språkboka, «Se mitt språk!»

«Tilgang til informasjon på tegnspråk gir døve en sjanse til å gjøre seg forstått på tegnspråket som er en grunnleggende forutsetning for tilgjengelighet og deltakelse i samfunnet» (side 233).

I stortingsmelding nr. 35 (2007-2008), "Mål og mening. Ein heilskapleg norsk språkpolitikk" foreslås det en allmenn språklov som skal inneholde norsk talespråk, de norske minoritetsspråkene og norsk tegnspråk. Dette vil bli en klar statusheving for norsk tegnspråk til å bli en del av det politiske og kulturelle ansvaret i Norge som en del av den norske kulturarven. Dette er under arbeid, og det er uklart når språkloven som inkluderer tegnspråk, kommer på plass.

Norsk tegnspråk er anerkjent som et fullverdig språk, det betyr at det kan brukes i alle sammenhenger og at det har utviklet et spesialisert ordforråd som gjør at det er i levende bruk i alle deler av samfunnslivet, på alle språklige bruktområder og i alle språklige bruksfunksjoner.

I et språkpolitisk perspektiv må vi fastslå at tegnspråk har en grunnleggende verdi i seg selv, blant annet som identitetsmerke og ekte kulturuttrykk for en språklig minoritet i det norske samfunnet. For å formidle et budskap på tegnspråk må en bruke synlige bevegelser både med hendene og andre deler av kroppen. Tegnspråk er altså språk som er helt uavhengig av hørsel siden de ikke omfatter et lydsystem. Fordi tegnspråk er visuelle språk, utnytter de muligheten til å gjengi og vise tings posisjoner, bevegelser og egenskaper gjennom hendenes form og bevegelse foran kroppen i kombinasjon med hodets og ansiktets uttrykk og bevegelser¹⁶.

Videre vil vi vise til at det er stor del av innvandrerguppen som behersker ikke norsk tegnspråk, ettersom de har ikke opplæring på tegnspråk. Døve voksne innvandrere som går på voksenopplæring og får introduksjonsprogram, innebærer at de får timer i norsk og samfunnsfag. Men ingen timer i norsk tegnspråk, som kunne være et grunnlag for å oppbygge språkets utvikling og å kunne delta i samfunnet gjennom norske tegnspråktolker på sikt.

Oslo Døveforening har opplevd misforståelser i kommunikasjon med døve med fremmedspråklig- og analfabetiskbakgrunn. Her er eksempler:

- Gjennom en undersøkelse ble vi fortalt av en innvandrere som har opplevd noe ubehagelig. Vedkommende sa «ESTLAND» på tegnspråk, men tolken oppfattet feil og sa på talespråket «ISLAND» til en institusjon. Det endte med at den døve innvandreren ble anmeldt til politi for løgn av sin egen identitet. Det hele ble avklart til slutt da det viste seg at på norsk tegnspråk brukes det samme tegn til to forskjellige land; ISLAND og ESTLAND.
- Vår prosjektmedarbeider var med en til legen, og samtalen dreide seg om når medisin ble tatt i bruk. Tidspunktet for inntak av medisinen var viktig å vite, da det dreier seg om helsen. Vedkommende sa først den 16.august, men sa fra at han tok feil av datoen.

¹⁶ <http://www.sprakradet.no/Spraka-vare/Tegnsprakteiknsprak/Ofte-stilte-sporsmal-om-tegnsprak/hva-er-et-tegnsprak/> (13.01.16).

Han mente 16.sommer, men ble oppfattet som at det ble tatt en dag i sommeren. Vi fanget opp misforståelsen og tydeliggjorde at han mente 16.juli, ikke sommer. Legen sa klart at det kunne ende med noe «ikke godt» hvis han ikke visste hvilken dag medisinen ble inntatt.

- Ved flerkulturelle arrangementer har vi opplevd hvor deltakerne har misforstått tidspunkt og sted, ved å møte opp til feil tidspunkt og på feil sted.

Med misforståelser i kommunikasjon kan døve innvandrere med fremmedspråklig- og analfabetiskbakgrunn reagere med frustrasjon og mistillit. Med tanke på at de møter ute i det storsamfunnet, hvordan vil de gjøre seg forstått? Dette viser at det er et stort behov for en døv innvandrerkonsulent, som kan trå til under dialog for å stoppe misforståelser som vil dukke opp. Videre vil vi foreslå at det bør iverksette tegnspråkkurs for innvandreren og familien til innvandreren slik at det vil styrke språkutvikling og inkludering for vedkommende.

3.5 Døvekultur

Når vi kombinerer språk med kultur, så menes det å ha en tilhørighet til en gruppe eller samfunn. Ann Kirstin Malmquist og Nora Edwardsen Mosand (1996) definerer døvekultur på denne måten:

Begrepet døvekultur er knyttet til identitet, historie og tilhørighet gjennom et felles språk. Identiteten har grunnlag i felles opplevelser og erfaringer. Døve fra ulike land føler tilhørighet med hverandre nettopp fordi de har felles erfaringer med det å være døv (Malmquist og Mosand 1996, 23).

Markus Isakka og Tom Harald Dahl (2010, 16) skriver i sin masteroppgave «det som spesielt kjennetegner døvekulturen i dag, er felles erfaring og et felles språk». Døvekulturen har utviklet seg gjennom årene og mennesker vil gjenkjenne hverandres erfaringer på tvers av bakgrunn og språk. Når døve møter døve, vil det oppstå et fellesskap som døvekultur (Breivik 2000, 90).

Døvekulturen pleier å foregå i et fellesskap og i en møteplass hvor tegnspråk brukes. En døv som deltar i fellesskapet kan få bekreftelse på sin egen identitet og tilhørighet. Å være en del av døvekulturen betyr ikke alltid medisinsk døvhet, det er noe annet for døve – de får muligheter til å bryte ned alle barrierer de opplever i det storsamfunnet og være seg selv i fellesskapet med andre døve. Breivik (2007, 90) forklarer at det kulturelt aksepterte hos døve kan være at vi deler det språklige fellesskapet, nemlig tegnspråk, at vi har felles grunnleggende erfaringer av utelukkelse eller utstenging fra et hørende majoritetssamfunn og at vi har felles grunnleggende erfaringer knyttet til delaktighet i et sosiokulturelt miljø. Det kan være en definisjon på døveidentitet.

Når døve innvandrere ankommer i Norge søker de ofte etter andre døve, dette for å få tilhørighet. Det er ofte slik at tegnspråk gir døve identitet som skaper fellesskap med andre døve og de vil dele samme funksjonshemming, dermed føler de seg trygg for å spørre andre døve om eventuell hjelp. Det gjelder samme med andre minoritetsgrupper.

Referatet fra temadag, vedlegg nr. 9, viser til at døve innvandrere kan ha vansker med å komme seg inn i det døvemiljøet. De føler seg ikke velkommen og føler seg isolert fra døvemiljøet. Prosjektet har bidratt med å etablere en kontaktledd til kvinneforeningen under Oslo Døveforening for å skape en møteplass for begge gruppene. Formålet med dette er å styrke identitet og tilhørighet for døve innvandrere som kan ha risiko for å falle ut fra samfunnet.

3.6 Deafhood i lys av medisinsk, kulturelt og språklig perspektiv

Døves tidsskrift skriver en artikkel om Deafhood, og forteller at ordet *Deafhood* står for en prosess hvor døve opplever hvordan det er å være døv og erverver seg erfaringer fra livet som en døv person¹⁷. Begrepet oppsto i 1993, av Dr. Paddy Ladd gjennom sin forskning på døvekultur. Deafhood omfatter for alle døve, uansett bakgrunn, familie, hørselsrest eller tegnspråkferdigheter. Grunnen er at vi alle døve har opplevd hvordan det er å være en døv person. Vi har opplevd å være utenfor fordi vi ikke kan forstå eller få med oss hva hørende sier. Vi har opplevd misforståelser i kommunikasjon med hørende.

I gamle dager ble døve fratatt rett til å bruke tegnspråk, tvunget til å bruke talespråkmetode i undervisning, regnet som dumme etc. i 1880-tallet. Døve ble sett på i medisinsk perspektiv, som mangler hørsel og er funksjonshemmet. Kultur og språk var ikke til å begripes. Døve i 1880-tallet hadde sett på seg som et avvik fra samfunnets rammer og fikk et negativt selvbilde.

Videre påviser artikkelen til at når man ikke har en følelse av Deafhood kan man risikere å falle ut fra samfunnet, bli utenfor, få psykiske vansker som depresjon, se på seg som uvanlig og annerledes. Med Deafhood blir man mer bevisst på hvem man er, vi siterer: «man slutter å se ned på seg, og kan begynne å bli fornøyd med den man er, uten å måtte strebe etter å bli mest mulig integrert i samfunnet kun på hørendes premisser»¹⁸.

I sosiale aktiviteter på vegne av flerkulturelt utvalg observeres det at døve har glede av å treffe andre døve for å kunne kommunisere på eget språk, nemlig tegnspråk. Det oppstår naturligvis samtaler om tegnspråklig livserfaring, historier og kulturer. Samtalene kan komme fra døveskole, døveforening, nasjonale og internasjonale treffsteder, Døves kulturdager og så videre. Døve i felleskapet med andre døve behøves ikke kjenne følelsen av å være alene, de vil føle seg inkludert og de vil glemme at de er i realiteten døve.

Døve har et språk som kan fjerne barrierer og hinder for å integrere seg i det norske samfunnet. Det kan også skape sterk intern samhörighet i gruppen av døve mennesker, fordi det er tegnspråk døve har til felles. Det storsamfunnet kan definere døve som nedsatt funksjonsevne og funksjonshemmede fordi de mangler evne til å høre. Døve ser på seg som tegnspråkligsamfunnet, hvor de kjemper for egne rettigheter og muligheter. De anses seg som en medlem av en kultur med et fullverdig språk.

¹⁷ Viser til Døves tidsskrift blad, nr 9 – 2008. Side 17.

¹⁸ Teksten er hentet fra artikkelen «Hva betyr Deafhood» i Døves tidsskrift blad, nr. 9 – 2008 og side. 17.

Ved Deafhood har prosjektet bidratt til nye aktiviteter for døve innvandrere, som tegntreff, somalisk kultur, grilltur og kvinnetreff. De aktivitetene har bidratt til å skape tilhørighet, anerkjennelse, respekt og identitet. Det har også ført til en styrket oppfatning av seg selv; å være døv og innvandrer.

3.7 Språk- og kommunikasjonsproblemer

Per Lorentzen (2008, 35) skriver at språk er noe som gjør oss i stand til å skjønne oss bedre på alt som foregår og som vi må forholde oss til i omverden. Språket er i utgangspunktet en kommunikasjon, hvor den ene har mulighet til å formidle sin egen mening til den andre.

Døve innvandrere kan ha et annet hjemmespråk enn norsk. Ofte har familiene lite kjennskap om norsk tegnspråk, og begeistrer seg ikke for norsk tegnspråk som er et visuelt språk. Familiene kan ha annerledes holdninger til døve enn hva etniske norske har. Innvandrerfamilier kan se på døve som mentalt retarderte i en eller annen form. Holdninger kan være varierende fra kultur til kultur og etnisk bakgrunn (Mehdi 2015, bachelor).

Dette kan være utfordrende for tjenesteapparatet, hjelpesystemer og tiltak, hvordan kan de skape en god kommunikasjon, på tvers av språk? Hvordan kan tjenesteapparatet, hjelpesystemer og tiltak unngå å få kommunikasjonsproblemer? Dersom en konsulent vil påpeke at de er kulturforskjell som skaper kommunikasjonsproblemer, hva vil døve innvandrere føle? Det er ofte slik at kommunikasjonsproblemer blir forstått som kulturforskjeller eller religiøse forestillinger. Vi viser til henvisningen fra Rycon, hvor de har opplevd misforståelser i kommunikasjon med døve fremmedspråklige. Videre er det stor andel av de som mottar tjenester på Rycon har analfabetisk- og fremmedspråklig bakgrunn¹⁹.

Gjennom flerkulturelt utvalg i Oslo Døveforening erfares det at det er mange med innvandrerbakgrunn som kommer til Oslo Døveforening med få begreper og et svært begrenset ordforråd på hjemmespråket og ofte ingenting på norsk eller norsk tegnspråk. Noen kan ha kun et hjemmelaget gestikulert språk, mens andre kan være språkløse. Det kan derfor være en utfordring med språkutviklingen hos døve med innvandrerbakgrunn. Noen minoritetsspråklige døve har kanskje ikke vært på skole i hjemlandet, fordi tilbudet for døve finnes kanskje ikke i hjemlandet. Dermed vil noen av minoritetsspråklige døve som flytter til Norge mangle språk, både tegnspråk og talespråk. Norges Døveforbund (1977, 13) skriver «Et døvt barn med liteordforråd vil ikke kunne forstå når det brukes ord som barnet ikke har lært». De kan ha problemer med å bruke språklige begreper, begreper so brukes i relatert til hverdagsaktiviteter og læring. Det er forskjell i forhold til hørende²⁰ som flytter til Norge, det kan skyldes at de har et funksjonelt morsmål og har utviklet sosiale og kommunikative kompetanse i hjemlandet. Noen av de kan ha et språklig grunnlag å bygge videre på når de skal lære seg norsk. Med språkproblemer hos døve innvandrere kan det være i form av manglende begreper, dårlig realbegreper, språkforvirring, manglende referanserammer og

¹⁹ Viser til vedlegg nr. 15.

²⁰ Hørende defineres som personer med normal hørsel.

brukere av imitasjonsspråk. Språkproblemer kan påvirke personens samhandling med familien, sosialt samspill og i forhold til opplæring. Videre ser vi i referatet fra temadag, hvor en gutt har for første gang lært om navnet sitt da han var tolv år gammel (se vedlegg nr. 9).

Det kan være stor sannsynlighet for at personer med hørselshemninger og ikke-vestlig bakgrunn kan ha gått glipp av bakgrunnskunnskaper opp gjennom oppveksten, fordi de ikke har fått mulighet til å oppfatte alt som har blitt sagt på talespråk rundt de. Når kunnskap mangler, kan personen mangle begreper og det kan hindre utvikling av et ordforråd. Døve bør derfor fra ung alder få rik tilgang til å lære tegnspråk, kunne bearbeide inntrykk og dele erfaringer på tegnspråk slik at hørselsnedsettelse ikke begrenser læringsutbyttet (Peterson og Herland 2012). Manglende språkkunnskap kan forsterke isolasjon, noe som kan resultere til mangelfull virkelighetsoppfatning (Mehdi 2015, bachelor).

Innspill fra Oslo Voksenopplæring, Skullerud: *Flere hørselshemmede elever har hørende familie som ikke kunne norsk tegnspråk, de har såkalt hjemmelagde tegn. Mange elever gleder seg til å være på skole for å treffe andre tegnspråkbrukere, har positivt syn på tegnspråkmiljø (...) Det er tydelig stor behov for tegnspråkopplæring for både eleven og familien (...) Mange elever er ensomme når skole er stengt, f.eks. langeferier, så de er veldig glade i skole for å kunne møte andre tegnspråkbrukere* (Pedersen, Thorhild).

Språk hos døve med innvandrerbakgrunn kan være varierende, noen har gode språkferdigheter mens andre sliter veldig med språkferdigheter. Innvandrere med svake språkferdigheter, hvordan skal de gjøre seg mer synlig når de ikke har et språk? Har de kjennskap til sine rettigheter? Rett til tolk? Hvordan kan tjenesteapparater, hjelpesystemer og tiltak bistå slik at innvandreren vil oppleve seg hørt og ivaretatt? Det kan være en utfordring for både døve og for det norske samfunnet som har oppgave å tilrettelegge for døve innvandrere.

Norges Døveforbund viser også at det å ha en god tilgang til et rikt tegnspråkmiljø er bra for å utvikle tegnspråkferdigheter til bruk i muntlig kommunikasjon med andre. Det er også betydningsfullt i forhold til å utvikle kunnskap og begreper som vil sette personen bedre i stand til å bli en god leser og skriver (Peterson og Herland 2012).

Når vi møter døve med ikke-vestlig bakgrunn som nettopp har kommet til Norge, kan vi sitte med spørsmål som: har migrant identifisert seg som døv? Har flyktningen i hjemlandet være en deltager i storsamfunnet? Behersker flyktningen eget morsmål? Har flyktningen fått mulighet til å lære tegnspråk i hjemlandet? Har flyktningen fått samme muligheter som sine hørende landsmenn i hjemlandet? Hvilken «bagasje» har flyktningen med til Norge?

3.8 Bruk av tolk

I Oslo Døveforening er det et pågående prosjekt «Døv tolk». Det vil si at en døv tegnspråktolk som skal være tolk for døve. Hva er forskjellen mellom en døv tegnspråktolk og en hørende tegnspråktolk? Jo, døve har tegnspråk som morsmål, mens den hørende anser tegnspråk som andrespråk eller har lært det som fremmedspråk (i de fleste tilfeller anser den hørende

tegnspråk som arbeidsspråk). Dermed har hørende tegnspråktolk ikke samme utgangspunkt som en døv tolk har²¹.

En utfordring ved bruk av tolk med døve er språkferdigheter. Hvordan kan døve oppfatte budskapet når de ikke har begrepene inne, hverken tegnene eller ordene? En hørende tegnspråktolk vil kanskje ikke klare å oppfatte innvandreren med fremmedspråklig bakgrunn som ikke behersker norsk tegnspråk. Innvandreren vil da ikke få muligheter til å få frem mening, det kan bli problematisk når familiene ikke heller kan oppfatte innvandrers budskap.

Referat fra temadag med flerkulturelt utvalget: *De fleste i gruppen pleier ikke å bruke tegnspråktolker, fordi det hender ofte at de ikke oppfatter ikke hva tolken sa og det hender også at tolken ikke oppfatter hva brukeren sa. Noen forteller at det krever å ha god munnsavlesing for å kunne oppfatte tolken. Det blir et problem fordi de behersker ikke norsk tegnspråk godt og har nettopp lært seg norsk. Noen opplever ofte misforståelser i kommunikasjonen med tolken, dermed føler de seg ikke trygg med tolken. Det fører til at de bruker en av familiemedlemmer som tolk. Flere har brukt familiemedlem som tolk fordi de kjenner best brukeren og vet hva slags behov brukeren trenger (se vedlegg nr. 9).*

Oslo Døveforening viser også at de har opplevd hvor de trodde at de har oppnådd felles forståelse med en fremmedspråklig, men etterpå ser de at de likevel ikke har oppnådd felles forståelse. Dette kan skape vanskeligheter i kommunikasjonen.

3.9 Tverrkulturell kommunikasjon

Øyvind Dahl (2001, 62) beskriver tverrkulturell kommunikasjon som en sammenligning av ulike måter å kommunisere på. Det vil si en sammenligning på tvers av kulturer, som for eksempel hilsesikker. Her i Norge ser vi et flerkulturelt land hvor det bor mange mennesker fra forskjellige land som bor side ved side. Vi samhandler med mennesker med ulike kultur og bakgrunn, som har blitt vanlig for oss i dag. Vi møter stadig mennesker som vi kanskje ikke har så mye til felles med kulturelt og erfaringsmessige, som kan ha annerledes språk, tradisjoner, levemåter og livserfaringer – og her kommer det at vi kommuniserer på tvers av kulturer (Dahl 2001, 62). Å leve med tverrkulturell kommunikasjon kan være vanlig for døve innvandrere, det vil kanskje prege store deler av deres liv. Det er noe som skjer hele tiden, en del av deres hverdag hvor de er i kontakt med andre mennesker, som på skole og andre treffsteder. Det kan være belastning, hvor de vil føle seg annerledes bestandig.

3.10 Introduksjonsprogram

Introduksjonsprogram har 550 timer i norsk og 50 timer i samfunnskunnskap. Det er ikke tilrettelagt for døve. Oslo Voksenopplæring, Skullerud ser at det er veldig viktig å lære tegnspråk, deretter norsk skriftlig. Dette fordi å forstå bedre av undervisning. Vi vet at det tar lang tid å lære norsk, og det tar enda lenger tid å lære seg norsk når man ikke hører språket, og også må lære seg tegnspråk.

²¹ Viser til vedlegg nr. 13.

3.11 Integrering

Med nettverk hos døve innvandrere har vi konkludert at sosial integrasjon har en stor betydning på hvordan de integrerer seg i det norske samfunnet. Det er ikke så vanskelig å se hvor viktig sosial integrasjon og sosiale nettverk er for denne gruppens integrering i Norge. Tilgang til ulike sosiale relasjoner er ofte en forutsetning for aktiv deltakelse i det norske samfunnet. Gjennom bekjentskaper og vennskap med nordmenn kan innvandreren lære det norske språket og få informasjon om norsk arbeidsliv og velferdstjenester.

Flerkulturelt utvalg har målgruppen for døve innvandrere med svak språk- og kulturellbakgrunn. Den gruppen kan ikke dra nytte av vanlig talespråklige i sosiale møter med majoritet eller minoritetsspråklige, det kan oppstå følelse av å være utstengt. Mange døve innvandrere velger å dra til tegnspråkmiljø for man får kommunisere på sitt eget språk, men når en behersker ikke norsk tegnspråk godt kan man havne på en gruppe med språk- og kulturellesvak. Det utgjør en følelse av utstøtt fra egen minoritet igjen. Døve innvandrere kan oppleve å kjenne på egen kroppen, det å være minoritet, å kjenne sårbarhet knyttet til tilhørighet og å prøve å være en del av fellesskapet.

Under tegntreffene har døve innvandrere gitt inntrykk på at de har problemer med å knytte seg til døve nordmenn, da de er stive og kalde i forhold til døve innvandrere (se vedlegg nr. 9). Enkelte har opplevd når det oppstår misforståelser i kommunikasjonen blir nordmenn rask irriterte. En har fortalt:

«Jeg føler meg utenfor. Føler meg ikke velkommen. Blir aldri spurt til å være med på slike sosiale treff. Nordmenn har stiv kommunikasjon, når jeg ikke oppfatter blir de fort irriterte og frustrerte».

Kvinnetreff som sosial aktivitet var nytt etter prosjektet ble innvilget. Døve kvinner med innvandrerbakgrunn kan bære tre minoritetsstatuser som prosjektet «Tre dubbeltutsatt» fra Stockholm viser til (se vedlegg nr. 5). De kan være en sårbar gruppe som mangler kompetanse for egen rettigheter, som å få utdanning og å jobbe. Gjennom sosiale aktiviteter blir kvinner med innvandrerbakgrunn mer bevisst på egen rettigheter. Prosjektet har også bidratt slik at det blir «omvendt integrering», hvor døve kvinner med etnisk norsk bakgrunn inviterer døve kvinner med flerkulturell bakgrunn til å bli bedre kjent med det norske samfunnet og den norske kulturen.

Flerkulturelt utvalg under Oslo Døveforening har vært en viktig arena for døve innvandrere med svak språk- og kulturellbakgrunn, hvor det består av aktiviteter i samarbeid med døve etniske norske. Prosjektmedarbeideren har bistått mye med å holde flerkulturelt utvalg oppgående. Nøkkelen til å bli bedre integrert er norsk tegnspråk, forståelse av og deltagelse i det norske samfunnet.

Kap 4. Oppsummering/konklusjon/videre planer

Gjennom prosjektet har det vist seg at det er behov for en egen innvandrerkonsulent for døve. Oslo Døveforening viser til innvandrerkonsulent bør være døv og ha tegnspråk som morsmål.

Vi mener at Oslo kommune må ta til stilling om å opprette en innvandrerkonsulent for døve. Vi har møtt mange utfordringer, og mener at løsningen vår vil kunne dekke behovet for alle parter her i Oslo kommune. Samtidig med dette har vi kommet frem til at vår løsning er lønnsomt på lang sikt.

Vi har møtt mange instanser, etater og institusjoner som har tydeliggjort at de ikke hadde så mye kunnskap om å møte døve innvandrere. De visste ikke hvor de skulle henvende seg til. Flere av dem har måttet henvende seg til flere steder for å få tak i informasjon. Men den informasjonen de fikk tak i, hadde de ikke kunnskap nok til å kunne vurdere om den informasjon var riktig og heller ikke hvordan den skulle brukes.

Konsekvensen dersom dette problemet vedvarer vil berøre direkte livsvilkårene til døve innvandrere på negativ måte. På sikt vil det ikke være lønnsomt, da de må bruke mer tid på å finne ut – og deretter sette det i gang. I enkelte situasjon var det faktisk litt for sent. Flere har måttet vente i opptil et par år før den ansvarlige tok fatt i det og forstod hva som skulle gjøres. Noen ble syke av å vente, og det er ikke alle døve innvandrere som er klar over hvilke rettigheter de har. Det har medført store utgifter som ikke var nyttig for videre arbeid, og vil fortsette være en stor utgiftspost for Oslo kommune, dersom en ikke endrer arbeidsmåte og kunnskap.

Løsningen vår dreier seg om at innvandrerkonsulenten besitter relevant kunnskap og informasjon om døve innvandrere. Konsulenten skal fungere som veileder og rådgiver og være tilgjengelig for de berørte etater, instanser og institusjoner som har med døve innvandrere å gjøre. Innvandrerkonsulent bør kunne bruke redskaper som åpner opp for dialog om forståelser og fortolkninger, som kan håndtere og akseptere forskjeller. Det er ikke nødvendig å bli ekspert på ulike kulturer for å bli gode terapeuter i møte med andre mennesker med andre kulturbakgrunn. Med innvandrerkonsulent kan det tenkes toveis, hvor vi har et blikk på oss selv og vær bevisst på at vi ikke er helt fordomsfrie eller bli påvirket av kultur. Det er viktig å vise respekt for den enkeltes integritet og anerkjennelse av ulikhet.

Utbyttet for å ha en slik konsulent som besitter kunnskap er stor. Døve innvandrere får bedre livsvilkår og levekår. De berørte etater, instanser og institusjoner får riktig informasjon og veiledning. Riktige tiltak blir iverksatt til rett tid og sted, og utgiftene blir dermed mindre.

4.1 Videre planer

Vi har hatt dialog med Rådgivningskontoret for syn og hørsel som i samarbeid med ledelsen i Helseetaten i Oslo kommune, vil legge inn i budsjett for 2017 overfor Byrådet i Oslo kommune om å opprette en stilling som innvandrerkonsulent for døve.

Oslo Døveforenings arbeidsområde er Oslo og Akershus, da vi har innvandrere i begge fylkene.

Rådgivningskontoret for syn og hørsel har Oslo kommune som arbeidsområde, men dette bør ikke være et problem når innvandrerkonsulent-stillingen kan jobbe med døve innvandrere som bor i Akershus.

Vi viser til informasjon om stillingen nedenfor, og det er viktig å bygge opp et fritidstilbud for døve innvandrere som har tegnspråk som primærspråk. Det er for å skape et nettverk blant døve innvandrere som kan gjøre noe sammen. Lage ulike tilbud som er i faste rammer som gir trygge rammer for døve innvandrere at de vet hvor de kan gå til. Dersom vi får opprettet stillingen, kan vi lage en fast ramme f.eks. tegntreff en gang i uken der døve innvandrere kan få lese- og skrivehjelp og informasjon om ulike temaer som er viktig for døve innvandrere å vite om. Eller spørsmål de er opptatt av.

Informasjon om stillingen:

- Stillingen er 100 %, heltid
- **Arbeidssted:** Oslo Døveforening (ODF) og utadrettet virksomhet.
- **Arbeidsgiver:** Rådgivningskontoret for syn og hørsel eller Oslo kommune
- 3 dager i uka ODF og 2 dager i uka på Rådgivningskontoret
- **Arbeidsområde:** Oslo og Akershus

Kompetanse:

- Generell studiekompetanse
- Tegnspråk
- Kjennskap til ulike kommunikasjonsmetoder for døve og tunghørte
- Kjennskap til flerkulturelle
- Må ha morsmålskompetanse i tegnspråk til å være døv tolk

Egenskaper:

- Utadrettet
- Fleksibel
- Kreativ
- Åpen for utfordringer
- Kompetanse for å kunne danne nettverk

Arbeidsinstruks

Skal jobbe med og målgruppen er døve personer med innvandrer bakgrunn, som har tegnspråk som primærspråk.

Koordinering av:

- Flerkulturell virksomhet
- Likepersontjeneste
- Andre aktiviteter

Veiledning:

- Forklare ting og tang
- Henvise/følge til offentlige instanser

Samarbeid:

- ”Døvefamilien” = Nettverk innenfor døve
- Offentlige instanser
- Oslo kommune

Avsluttende seminar

Vi arrangerte en avsluttende seminar 29.januar 2016, som vi fremla resultater og konklusjon fra dette prosjektet.

Det kom 30 deltakere, og vi har fått gode innspill fra deltakere på seminaret med bl.a.:

- Dersom Ål folkehøyskole får ansvar for flyktninger/asylsøkere, er det naturlig at innvandrerkonsulenten etablerer kontakten for å forberede flyktninger/asylsøkere som eventuelt skal flytte til Oslo. Konsulenten skal ha oversikten over instanser som flyktningen/asylsøkeren kommer i kontakt med. Dette for å forebygge kriminalitet, misforståelser i kommunikasjon, utrygghet og misbruk av økonomien. Det introduseres inn i nettverk med venner, skole/arbeid i samarbeid med de instanser som er aktuelle.
- Tolketjenesten ser for seg et samarbeid med konsulenten i å samordne at den det gjelder får rett tegnspråktolk og døv tolk for innvandrere som er forskjellige etter utdanning, kulturbakgrunn, språk og om personen er analfabet. Det vil styrke trygghet for innvandrere til å bruke en profesjonell tegnspråktolk og døv tolk, fremfor et familiemedlem som tolk.
- Rådgivningskontoret for syn og hørsel nevnte at de fleste instanser som er i arbeid med døve innvandrere har tilbud på dagtid, men ikke på kveldstid. Det trengs en innvandrerkonsulent for å kunne iverksette aktivitetstilbud på kveldstid.
- Innvandrerkonsulenten bør etter hvert når det blir aktuelt å lage et formelt samarbeid med andre instanser som er i arbeid med døve innvandrere, for å styrke kompetanse og gi rett hjelp til rett tid.
- Ressurscenter for migrasjonshelse argumenterte med at innvandrerkonsulenten bør være veileder for andre instanser som får henvendelser fra døve innvandrere, fordi mange instanser har ikke nok kompetanse om døve. Innvandrerkonsulenten vil fungere som en rådgiver og veileder for å følge opp saker angående døve og ivareta døves rettigheter.

Vi har planer om å følge opp en del tiltak, som er resultatet av dette prosjektet:

Vi håper å få til et møte med IMDi (Integrerings- og mangfoldsdirektoratet) i løpet av 2016 i forhold til introduksjonsprogrammet og hørselstest. Vi viser til referatet fra seminaret om funksjonshemmede i introduksjonsprogrammet 14.09.15. IMDi uttalte at det er mulig å endre introduksjonsloven til å inkludere en hørselstest. Vi vil også i dialog med dem om å innføre norsk tegnspråk inn i introduksjonsprogrammet.

Dette vil fange opp døve og hørselshemmede på et mye tidligere tidspunkt med hørselstest at de får på plass sine rettigheter i forhold til å lære norsk tegnspråk først før de lærer norsk og samfunnskunnskap.

Vi planlegger i samarbeid med Språkrådet og Norges Døveforbund å arrangere et kartleggingsseminar på nasjonalt nivå for aktører som har eller har hatt kontakt med døve innvandrere. Målet med kartleggingsseminaret er å få belyst problemstillinger døve innvandrere møter når de ønsker å delta i det norske samfunnet gjennom norsk tegnspråk.

Det vil være naturlig at Ål folkehøyskole blir asylmottak for døve innvandrere, og at UDI bør på sikt vurdere å ansette en døv rådgiver i forhold til døve innvandrere i hele landet. Vi hører historier om døve eller døv i en familie blir sendt til utkant Norge som ikke vet hvordan de skal forholde seg til døve innvandrere i forhold til informasjon, opplæring, tilbud, etc. At disse får informasjon og tilbud mye senere, og det må startes på nytt når de kommer til rett sted der det er tegnspråklig tilbud.

Vi møter holdninger med at man løser dette med å bruke tegnspråktolk. Vi har vist gjennom prosjektet at det å bruke tegnspråktolk løser ikke, fordi døve innvandrere ikke forstår norsk tegnspråk. Man må ha en døv tolk i tillegg. Vi håper gjennom prosjektet «Døv tolk» som avsluttes i 2016 vil medføre en utdanning av døv tolk. Vi vil presisere at en døv tolk ikke kan ha kunnskap om alt som dreier seg om døve innvandrere. Døv tolk får en utdanning i en tolkesituasjon. En døv innvandrerkonsulent vil kunne gi veiledning, informasjon som døve innvandrere vil ha bedre nytte av, samt fritidstilbud.

Det er naturlig å diskutere problematikken flyktninger fra Syria som er kommet og som kommer til Norge. Vi vet at det kommer flere døve. Vi viser til video om utfordringer med døve flyktninger fra Syria, som er kommet til Sverige²². Vi bør samarbeide med flere instanser om å lage en plan for denne gruppen.

4.2 Illustrasjon

Vi har prøvd å lage en illustrasjon som viser en oversikt over konsekvenser i forhold til om Oslo kommune vil opprette en innvandrer-stilling. Vi viser også en mulig konsekvens som viser hvis stillingen blir opprettet at utfordringer vil minimeres over tid, økt fritidstilbud, tryggere rammer at man vet hvor man kan gå til, tegnspråkarena, osv. Vi viser også til en konsekvens hvis Oslo kommune ikke vil opprette stillingen, noe vi ikke håper at det skjer ettersom vi mener at vi har dokumentert et stort behov for en slik stilling. Risikoen er at det blir samme utfordringer som i dag, lite fritidstilbud da Oslo Døveforening ikke har kapasitet til å gjøre alle oppgavene, da vi har mange ulike grupper vi skal gi tilbud til. Døve innvandrere vil fortsatt gå til kontor til kontor.

Det er derfor viktig å ha fokus på døve innvandrere at det er en innvandrerkonsulent som har kunnskap om gruppen.

²² <https://www.youtube.com/watch?v=YbW7XBMwXwY> «Why deaf refugees need» (24.01.2016).

INNVANDRERKONSULENT?

JA

OSLO KOMMUNE

NEI

Må være döv!
= Kompetanse,
Deafhood, identitet,
tegnspråk som morsmål

Hvis hørende går
utover ODF +
mer bruk av döv
tolk!

= Mangel på
Deafhood!

Rådgivningskontoret for syn og hørsel og Oslo Døveforening

Oslo Døveforening

REDUSERT AKTIVITET:

- Tegntreff, 2-4 g. i året
- Kvinnetreff, 2-4 g. i året
- Internasjonal buffet 1 g. i året

ØKT AKTIVITET:

- Tegntreff, 1 g. i uka
- Kvinnetreff, 1 g. i mnd
- Internasjonal buffet, 1-2 g i året
- Utvikle likeperson / Guide
- Muligheter å utvikle videre

- Minimerer utfordringer, s. 8
- Bedre rettsikkerhet
- Bedre veiledning til innvandrere og ulike kontorer i kommunen, asylmottak, etc
- Bedre oversikt og koordinering
- Bygge opp godt nettverk
- Frigjør presset hos Rycon, Skullerud, NDF, ODF, Rådgivningskontoret, Friv.sentral, etc – men i stedet gir bedre samarbeid
- Innvandrere blir mer trygg, vet hvor de skal henvende å få veiledning, støtte, lese- og skrivehjelp osv
- Bedre fritidstilbud gir bedre nettverk og venner
- Frivillige får opplæring
- Innvandrere fra Akershus

- Samme utfordringer som før, s. 8
- Går fra kontor til kontor
- Blir overlatt til seg selv
- Ikke kapasitet å gi veiledning
- Like mye press som i dag på Rycon, Skullerud, Rådgivningskontoret, ODF, NDF, Friv.sentral etc
- Ingen ansvar for asyl/flyktninger
- Uklart hvem ansvar?
- Dårlig fritidstilbud

Referanser / Litteratur

Prosjektrapporter:

Prosjektrapport «Synliggjøring av unge døve flyktninger og innvandrere», Tone-Britt Handberg med støtte fra Sosial- og Helsedepartementet – 2000

Prosjektrapport «Oslo Døveforening – bare for «norske» døve? Hvordan integrere døve innvandrere og flyktninger i døvemiljøet i Oslo», Vidar R. Sæle for Oslo Døveforening med støtte fra Helse og Rehabilitering – 2003

Litteratur:

Behrns, Ditte Emilie Sæther. 2008. «Hva er deafhood?» *Døves Tidsskrift*, nr. 9: 17. Utgiver: Norges Døveforbund, årgang 96.

Berg, Berit og Torunn Fladstad. 2012. «Bildene i hodet: forestillinger om funksjonshemming». I *Innvandring og funksjonshemming*, red. Berit Berg. Oslo: Universitetsforlaget.

Breivik, Jan-Kåre. 2000. «Døve – funksjonshemmede eller kulturell minoritet?». I *Usynlighetskappen. Levekår for funksjonshemmede*, red. Tor Inge Romøren. Oslo: Akribe.

Breivik, Jan-Kåre. 2007. *Døv identitet i endring: lokale liv - globale bevegelser*. Oslo: Universitetsforlaget.

Dahl, Øyvind. 2001. *Møter mellom mennesker: internkulturell kommunikasjon*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Eriksen, Thomas Hylland og Torunn Arntsen Sørheim. 2006. *Kulturforskjeller i praksis: perspektiver på det flerkulturelle Norge*. 4. utgave. Oslo: Gyldendal akademisk.

Haualand, Hilde og Colin Allen. January 2009. *Deaf people and Human Rights*. World Federation of the Deaf and Swedish National Association of the Deaf.

Helsedirektoratet. Januar 2013. *Kartlegging av forekomsten av hørselshemmede i alderen 0-18 år i innvandrerbefolkningen med ikke-vestlig bakgrunn*.

Kvitvær, Jannicke. 2015. «Fra et funksjonshemmet perspektiv til språklig mangfold.» *Døves Tidsskrift*, nr. 6: 10-11. Utgiver: Norges Døveforbund, årgang 96.

Kvitvær, Jannicke. 2015. «Deafhood – trengs i Norge også?» *Døves Tidsskrift*, nr. 5: 25. Utgiver: Norges Døveforbund, årgang 96.

Kristoffersen, Ann Elise og Erling Storhaug. 1995. *Flyktning og hørselshemmet i Norge*. Oslo: Universitetet.

Latif Sandbæk, M. og Lidèn, H. 2009. *Folk kritiserer oss mer enn de hører på hva vi har å si*. Oslo: Integrerings- og mangfoldsdirektoratet. Sitert i Salole, Lill. 2013. *Krysskulturelle barn og unge: om tilhørighet, anerkjennelse, dilemmaer og ressurser*. Oslo: Gyldendal.

Lorentzen, Per. 2008. *Kommunikasjon med uvanlig barn*. Oslo: Universitetsforlaget.

Malmquist, Ann Kirstin og Nora Edwardsen Mosand. 1996. *Se mitt språk: språkbok – en innføring i norsk tegnspråk*. Bergen: Døvesforlaget.

Opsadhl, Åshild Løkken. Våren 2011. *Hvordan mottas hørselshemmede innvandrere i Norge? Et innblikk i eksisterende faglig og sosial status, og utfordringer videre*. En oppgave i STTP 1040. Tegnspråkteori.

Pedersen, Thorhild. Ukjent årstall. *Organiseringen av tilbudet om norskopplæring for døve og tunghørte minoritetsspråklige i Oslo Kommune*. PowerPoint. Oslo Voksenopplæring, Skullerud.

Salole, Lill. 2013. *Krysskulturelle barn og unge: om tilhørighet, anerkjennelse, dilemmaer og ressurser*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Nettsider:

Høydal, Even. 2009. *Innvandrerbegreper i statistikken: vestlig og ikke-vestlig – ord som ble for store og gikk ut på dato*. Notater 2008/4. Oslo: Statistisk sentralbyrå.

<http://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/vestlig-og-ikke-vestlig-ord-som-ble-for-store-og-gikk-ut-paa-dato> (04.04.15).

Norges Døveforbund. 2014. *Satsingsområder i 2014-2016*.

<http://www.deafnet.no/no/ndf/ndf-sentralt/satsingsomrader> (01.05.15).

Peterson, Paal R. og Helge Herland. 2012. *Døve og døvhet generelt*. Norges Døveforbund.

<http://www.deafnet.no/no/tegnsprak/vanlige-sporsmal/dove-og-dovhet-generelt> (17.03.15).

Språkrådet. Ukjent årstall. *Tegnspråk*. <http://www.sprakradet.no/spraka-vare/tegnsprakteiknsprak/> (08.01.2016)

Statistisk sentralbyrå. 2015. *Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, 1. januar 2015*. <http://www.ssb.no/innvbef/> (31.03.15).

Bachelor-, master- og hovedoppgaver:

Isakka, Markus og Dahl, Tom Harald. 2010. *Døv – men hører bra! I hvilken grad opplever tegnspråklige døve/sterkt tunghørtfødte, CI-opererte voksne endringer i sosial atferd og kulturell tilhørighet etter operasjonen*. Fakultet for samfunnsvitenskap. Høgskolen i Bodø.

Mehdi, Lubna. 2015. *Utfordringer som hørselshemmede innvandrerbarn- og unge kan møte i det norske samfunnet*. Fakultet for samfunnsfag. Høgskolen i Oslo og Akershus. (Bacheloroppgave i barnevern)

Mange nye landsmenn i Oslo

På messen i Rycon informerte blant annet Tommy Riise om tilbudet som finnes på AL.

- Kulturen i Norge er helt forskjellig fra land i Asia og Afrika. Både forholdet til alkohol og sex kan føre til misforståelser for nye døve som kommer til Norge fra disse landene. Det kan føre til uheldige episoder. Derfor er det viktig at døve innvandrere får kunnskap om norsk kultur, samfunnsforhold, regler og lover, sier Muhammad Maqsood Riaz.

Han er leder for Oslo Døveforenings underavdeling for flerkulturelle døve. Han kom fra Pakistan i 2004, da han ble gift med en pakistansk kvinne som allerede bodde i Norge. Nå er han så godt inkludert i det norske samfunnet at han både har eget hus, bil, jobb, en datter på tre år – og så er han som mange andre nordmenn skilt.

Daglig leder i Oslo Døveforening, Vidar Sæle, forteller at foreningen opprettet et «flerkulturelt utvalg» i 1985. Da var det mange øst-europeiske flyktninger som kom til Norge, blant annet en stor gruppe fra Polen som fikk et halvt års opphold på Ål folkehøyskole og kurscenter for døve i 1982. Mange av disse ble bosatt i Oslo og ble raskt inkludert i døvemiljøet og det norske samfunnet.

- Senere, i begynnelsen av 2000-tallet, fikk foreningen penger til et prosjekt «Oslo Døveforening bare for norske døve». Bakgrunnen for prosjektet var at vi så den kom stadig døve innvandrere til Oslo, men få av dem ble aktive brukere av døveforeningen. Nå var det ikke folk fra øst-Europa som kom, men fra fjernere land og kulturer i Afrika og Asia. Det er land som Iran, Irak, Pakistan, Afghanistan, Somalia, Eritrea osv., forteller Vidar.

Når vi intervjuer er både Muhammad og Vidar aktive arrangører av en messe på Rycon i Oslo. Der har alle aktører for døve og hørselshemmede i Oslo stand, og innvandrere kan gå fra stand til stand og spørre om alt mellom himmel og jord.

- Messen heter «Spør oss!» og er laget på innvandrernes premiser. Vi har samlet alle foreninger og institusjoner i Oslo som har et tilbud til gruppen. Først tenkte vi at det kunne holdes 10 – 15 minutters foredrag med informasjon fra hver gruppe. Men vi vet at mye vil gå over hodet på dem. Derfor snudde vi på det og ba alle lage stand, og så oppfordrer vi innvandrerne til å besøke standene, spørre og komme i dialog med de som står der – toveis samtale er den beste måten å informere innvandrere på.

En god kommunikasjon er nøkkelen for at vi skal få det godt i Norge, mener Muhammed. Han sier:

- Det er ikke slik at alle døve automatisk behersker internasjonal tegnkommunikasjon, og forskjellen på for eksempel pakistansk tegnspråk og norsk tegnspråk er veldig stor. I Norge brukes munnstillingene som viktige elementer i språket, mens tegnspråket i Pakistan ikke gjør dette.

- Hvilke andre utfordringer har innvandrerguppen?

- Jeg nevnte innledningsvis moralreglene som lett kan bli misforstått av nye landsmenn, som kommer fra strenge regimer og tror at i Norge er alt tillatt. Vi har spesielle utfordringer med å få kvinner med på de sosiale tilstelningene. Det er fortsatt slik at mange voksne kvinner ikke får lov å gå på møter med menn – eller de får ikke lov til å gå ut om kveldene. Noen sliter også med at de ikke kan lese.

Vidar forteller at Oslo Døveforening noen ganger bruker en døv mellomtolk, en som kan tegnspråket fra det landet de kommer fra. En som har bodd i Norge i flere år og som kan norsk tegnspråk.

- Dette kan noen ganger skape problemer når vi bruker vanlige tegnspråktolker, ikke alle tolkene liker å måtte samarbeide med en døv mellomtolk – men det er nødvendig. Vi må søke hver gang til Nav om å få godkjenning til å bruke mellomtolk og at disse får dekket lønn. Nav sier at mellomtolkene må være godkjent og registrert, men en slik liste finnes ikke, fremholder Vidar.

- Må man være medlem av døveforening for å delta på arrangementene i den flerkulturelle underavdelingen?

- Nei, alle er velkommen. Vi har sluttet å spørre om medlemskap, fordi folk fra andre kanter av verden har et helt annet forhold til forenings og organisasjonslivet enn vi har i Norge. Derfor har ikke Oslo Døveforening så mange nye landsmenn som medlemmer som vi kunne ønske, men vi ser det som viktigst at vi får møte gruppen og informert om saker de er opptatt av – ikke minst det at vi kan hjelpe dem videre i det offentlige hjelpeapparatet, svarer daglig leder i foreningen.

Muhammad Maqsood Riaz har vært leder av gruppen i fire år. Hva gjør de på treffene spør vi?

- Vi har hatt flerkulturelle treff med buffet, altså der de selv tar med seg matretter fra hjemlandet. Dette er svært populære treff som samler mange. En utfordring kan det være at flere har en annen forståelse av avtalt tid, mange ser på avtalt tid som veldig veiledende og kan dukke opp flere timer etter at vi har begynt, uten at de kan se noe galt i det, smiler Muhammad.

Vidar understreker at mange i denne gruppen er ressurssterke mennesker.

Rycon hadde selvsagt også stand og fortalte om sitt brede tilbud til døve og hørselshemmede.

Døveforeningen har ikke opplevd at kulturkollisjoner har medført bråk og ubehageligheter på møtene.

- UDI forteller at for eksempel iranere og irakere ikke kan bo sammen, men døve fra disse landene har ingen problemer med å omgås. Vi må bare passe på at det står mat på bordet som også en muslim kan spise, men det byr aldri på problemer, sier Vidar.

Nå går Oslo Døveforening i gang med et nytt prosjekt. De har fått penger fra ExtraStiftelsen til å lønne en konsulent i 40 prosent stilling i to år.

- Konsulenten vil ha arbeidssted i døveforeningen og det skal være et lavterskeltilbud. Alle kan komme til han / henne. Konsulenten skal skape trygghet hos den som søker hjelp, og veilede vedkommende videre i det norske samfunns-

systemet. Vi mener det er et stort behov for en slik stilling og håper de to årene vil dokumentere dette, slik at en slik stilling kan inngå som en naturlig del av Rådgivningskontoret for hørselshemmede i Oslo, men at konsulenten alltid vil ha arbeidstid i foreningen, der døve først søker seg når de kommer til landet, argumenterer daglig leder Vidar Sæle.

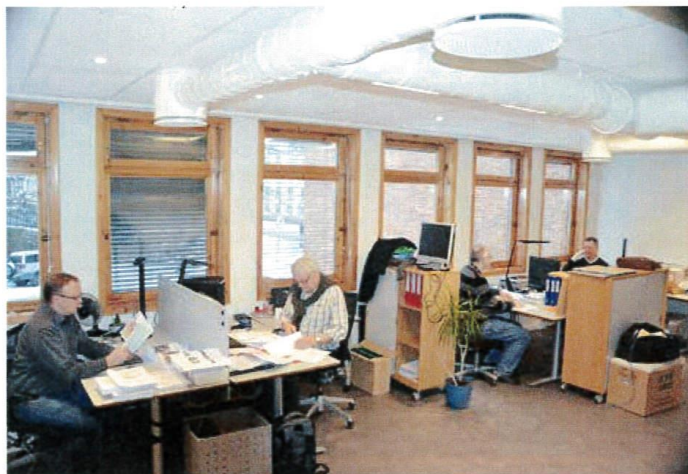
- Jeg har et godt liv i Norge i dag med mange venner. Men alle har det ikke som meg. Noen isolerer seg for mye, de lærer ikke norsk tegnspråk, men holder seg til sitt nasjonale språk og bruker mye bildetelefon samtaler med slekt og venner i hjemlandet. Vi må jobbe for å få dem ut av «boblen» de lever ut, gi dem kunnskap, selvtillit og mot til å være en del av det norske samfunnet, avslutter Muhammad Maqsood Riaz.

helge.herland@doveforbundet.no

Daglig leder i Oslo Døveforening Vidar Sæle til venstre i prat med Muhammad Maqsood Riaz som er leder i foreningens flerkulturelle utvalg.

Hva skjer i Oslo Døveforening?

helge.herland@doveforbundet.no

Like før jul flyttet Oslo Døveforening ut av lokalene i Nedre Vollgate. Nå har de samme adresse som døvekirken, men hvordan er det mulig å ha en døveforening plassert i kirken?

- Vi har samme inngang som døvekirken, men kontorene våre er i 2. etasje. Der har vi også et aktivitetsrom som kan brukes til mindre grupper, for eksempel til bridgekveldene om tirsdagene. Ved større møter leier vi menighetsalen til kirken. Det gjelder blant annet til seniortreffene, til fredagsarrangementene «Fri og faglig fredag» og til lørdagskafene, svarer foreningsleder Svein Arne Peterson.

- Men hvorfor flytte inn i et kirkebygg?
- Husleien i de forrige lokalene kostet for mye for foreningen. Vi håper å flytte inn i et Tegnspråkets Hus i Oslo, men de lokalene blir ikke ferdig før om to-tre år. Derfor er vi svært glad for å ha fått kontor og møterom i Døvekirken til en tredjedel av det vi tidligere betalte i husleie. Vi har det beste forhold til døvekirken som utleier.

- For de som ikke er medlemmer av Den norske kirke eller som bekjenner seg til en annen tro kan det kanskje være vanskelig å komme til en døveforening som har lokaler i kirken?

- Ja, det er først og fremst et problem for innvandrerguppen vår, derfor er deres møter plassert i lokalene til Signo-Rycon. Vi treffer foreningslederen og daglig leder Vidar Sæle i de fine og romslige kontorlokalene i Fagerborggaten. Det blir som alltid en interessant prat over kaffekopene med to av veteranene i døveorganisasjonen.

- Vi har 520 medlemmer og jobber hele tiden for at foreningen skal tilpasse seg dagens situasjon for tegnspråklige i Oslo

og Akershus. Vi har kontakt med døveforeningen i København og ser at vi står overfor mange av de samme utfordringene. Dette samarbeidet håper vi å kunne utvide til å gjelde døveforeningene også i Stockholm og Helsingfors, sier Vidar.

- Vi har mer til felles med de største nordiske foreningene enn de andre foreningene her i landet. Vi er en storby og Oslo har et bredt tilbud til døve bl.a. med grunnskole, videregående skole, tolkeutdanning og høyskoletilbud til døve, arbeidsmarkedsbedrift, rådgivningskontor, sykehjem osv., ramser Svein Arne opp.

- Vi må ikke glemme den store innvandrerguppen. Du må snakke med Lubna Mehdi etterpå, hun arbeider med et prosjekt for døve innvandrere, supplerer Vidar.

De to understreker at tiden der døve kom i foreningen bare for å møte andre er forbi. I dag kommer medlemmene hvis det er spesielle møter, foredrag eller tilstelninger som interesserer dem. Døve kan i dag velge og vrake i tilbud på tegnspråk, eller tilbud som er tilrettelagt med tegnspråktolk. Derfor er det blitt flere særgrupper. Avtaler gjøres enkelt via sms, epost eller sosiale medier, forklarer de to sjefene i døveforeningen.

Fremtidsdrømmen

- Vi mener det er en realistisk drøm å være på plass i Tegnspråkets Hus på Grünerløkka i 2018, i det huset der Teater Manu i dag har lokaler. Der håper vi å samle så mange virksomheter for

døve under ett tak, informerer Svein Arne.

- Det vil være flott, for i 2018 feirer NDF sitt 100 årsjubileum – mens Oslo Døveforening er 140 år, minner Vidar om.

- Vi tenker oss et hus som er åpent for alle. Et samfunnshus med et bredt tilbud der tegnspråkbrukere kan komme sammen til felles hygge og nytte. Og der ikke-tegnspråkkyndige kan få informasjon og kunnskap, sier Svein Arne.

- Men dette blir dyrt, sier jeg og foreningslederen svarer:

- Ja, vi er avhengig av både kommunal- og statlig finansiering. Kommunen har foreløpig gitt positive signaler og det skal jobbes overfor Kulturdepartementet. Jeg tror det er en stor fordel av vi har konkrete planer om ombygging og bruken av huset, og at vi også har en finansieringsplan vi kan legge på bordet. Jo mer konkrete vi kan være, jo enklere kan det bli å få andre med på laget.

Daglig leder ser fram til at all virksomhet i foreningen kan samles på ett sted. Han forteller at de nå har åtte tegnspråkkurs gående på en videregående skole og at de også har kurs på arbeidsplassene. Interessen for å lære tegnspråk er stor, understreker han.

- Vi jobber mye med å få et eget hus, og vi arbeider med å gi et bredt tilbud til døve i de lokalene vi disponerer i dag. Det vi ikke har jobbet nok med er det interessepolitiske arbeidet utad, hvordan storsamfunnet kan tilrettelegges enda bedre for døve, mener Svein Arne. Radarpartet i døveforeningen deler kontor

Hva skjer i Oslo Døveforening?

med den glade dansken Niels Kristensen som er leder av Frivilligsentralen. En sentral og et arbeid som er inkludert i den daglige driften av foreningen. For døveforeningene har jo egentlig fungert som frivilligsentraler i mer enn 100 år.

- Døve som levde på 1950-tallet ville ikke kjenne seg igjen i dagens samfunn for døve. Hverdagen for oss døve er så mye lettere i dag enn tidligere. Pensjonister i Oslo som vil ha en aktiv hverdag har faktisk tilbud hver eneste ukedag, forteller Vidar.

Mange døve innvandrere

Vi takker de to guttene for pratene og går inn på kontoret til Lubna Mehdi. Hun kom til Norge sammen med familien fra Pakistan da hun var 1 år. Nå er hun blitt 22 år og studerer siste år som barneverns-pedagog. Hun har nettopp fått deltidsstilling i Oslo Døveforening, der hun arbeider med prosjektet «Bedre vilkår for døve innvandrere», finansiert gjennom NDFs midler fra ExtraStiftelsen.

- Døve innvandrere møter store utfordringer språklig. Ofte kan de bare hjemlandets tegnspråk, kanskje ikke det en gang. Flere har ikke lært å lese og skrive, så det trengs spesiell kompetanse for å få til en trygg kommunikasjon, sier Lubna.

Lubna Mehdi,

- Hvor mange døve innvandrere bor i Oslo?

- Vi vet om nesten 500, det er ca. 350 døve innvandrere over 18 år – og ca. 150 døve barn. I prosjektet har vi foreløpig nådd fram til 70 av disse. Behovet for å gi informasjon til gruppen er stor, men det er vanskelig å få tak i dem. Jeg har selv sett innvandrere på t-banen som bruker

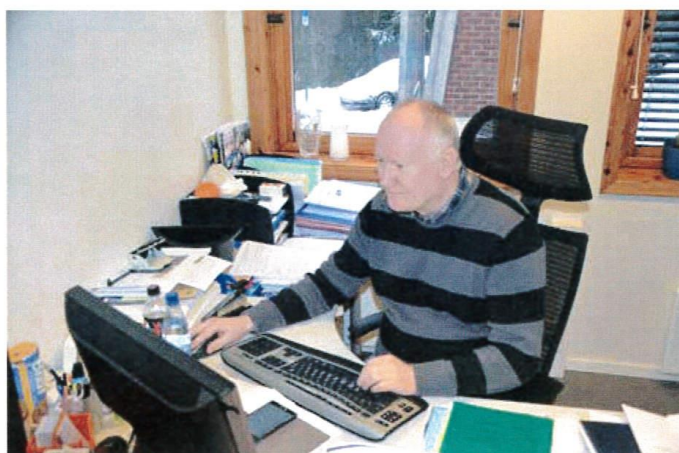
tegnspråk som jeg ikke har sett verken før eller senere.

Hun forteller at de gjennom prosjektet vil kartlegge innvandrernes situasjon og behov, samt kartlegge tjenester som kommunen tilbyr og hvordan tilbudene fungerer. Vi blir en slags informasjons-sentral for innvandrere og kommunale myndigheter som bør ha kunnskaper om gruppen.

- Vi har faste treff 4 ganger i vår om torsdagene. Ellers er lørdager er grei dag å ha møter for da kan møtene være på dagtid. Spesielt for en del innvandrerkvinner kan det være vanskelig å få gå på møter om kveldene. Det har med kulturforskjeller å gjøre, knyttet til familiens ære: Kvinner skal ikke ferdes ute alene om kveldene. Lubna forteller at de også har egne møter

bare for kvinner, nettopp et møtet der Ipek D. Mehlum fortalte om sine erfaringer som innvandrere i Norge.

- Vi ser problemer med at døve innvandrere ikke får den informasjonen de trenger, eller de kan ha problemer med å forstå den informasjonen som blir gitt til dem. Derfor kan de bli gående fra kontor til kontor og stille de samme spørsmålene. Det er behov for en stilling som kan jobbe direkte med innvandrerne på dagtid. En som kan følge dem til riktig etat og være en støtteperson som mellomtolk i ulike møter med det offentlige. En slik stilling kan forankres hos Oslo Døveforening, som et lavterskel tilbud – men arbeidsgiver kan enten være det kommunale Rådgivningskontoret for hørselshemmede eller kommunens Enhet for mangfold og integrering.

Vedlegg 3

Artikkel fra SeHer nr 3-2014

POLITI? - UDI? - TOLK? - ASYLOPPHOLD? - FAMILIEGJENFORENING? - OPPHOLDSTILLATELSE?

Det ble holdt en workshop for døve asylsøkere, flyktninger og innvandrere på en kald onsdag 26. november. Det kom rundt 50 personer, blant annet to fra språkenhet til UDI. Workshopen er blitt finansiert gjennom Enhet for Mangfold og Integrasjon i Oslo kommune.

Daglig leder til Oslo Døveforening, Vidar Sæle, startet med å fortelle om formålet til denne workshopen som handlet nettopp om hvordan døve asylsøkere, flyktninger og de som kom på grunnlag av familiegjennforening møter UDI, politi og andre myndigheter her i Norge.

Prosjektmedarbeideren, Maren Oriola, til prosjektet «Bedre vilkår for døve innvandrere» holdt et kort foredrag om begreper som blir brukt av Justis- og Beredskapsdepartementet. Etter foredraget ble det gjennomført diskusjoner i smågrupper. Dette for å få frem deres erfaringer i møte med UDI, politi og andre myndigheter da de kom til Norge for første gang. For de fleste har det vært gjennomført asylintervju uten tolk. Var det en eller flere tolk der, visste ingen av dem hvordan de skulle bruke tolk under intervju. Noen har måttet vente i flere år for å få gjennomført et ordinær intervju pga mangel på kompetanse om bruk av tolk, og denne mangelen på kompetanse gjaldt også hos UDI.

Noen har vandret gjennom flere landegrenser for å komme seg til Norge, oftest i en gruppe. Noen fikk fritatt av intervju, og lot andre gruppemedlemmer fullføre intervju.

Når det gjelder familiegjennforening har det vist seg at referansepersonen, den som bor i Norge, har ordnet alt slikt at den som kommer til Norge har papirene klare. Disse referansepersonene fungerte ofte som mellomtolk, som for eksempel ektefelle.

Avslutningsvis påpekte daglig lederen, Vidar Sæle, at det er et stort behov for tolk og mellomtolk. Med det behovet fører også til et nytt behov om kompetanse for bruk av tolk og mellomtolk. Han understreket også at det varierer fra en til en, og at man må tilpasse intervjusituasjon for enkelte. Noen kommer hit til Norge uten språk, mens andre kommer til Norge med god språk- og utdanningsbakgrunn. Vidar Sæle formidlet også nyheten om at et prosjekt om mellomtolking ble innvilget av Extrastiftelsen gjennom Norges Døveforbund, og det vil bli aktuelt for tiden fremover.

Vedlegg 4

Ingen språk betyr full isolasjon

Seminaret ble holdt i Grønland i EMI sine lokaler.

Hei.

Mitt navn er Maren Oriola, og som dere sikkert har forstått at jeg er døv. Jeg ble forhindret av å holde dette foredraget i muntlig form pga mangel på tolk. Men jeg er heldig som har mulighet til å gjennomføre foredraget i skriftlig form.

Først litt om meg og min rolle: Jeg er født døv og har døve foreldre, noe som gjorde at norsk tegnspråk er mitt morsmål. Jeg hadde en tospråklig oppvekst og undervisning som fører til at jeg mestrer skriftlig norsk godt (Merk deg at det ikke gjelder alle døve – det er mange døve som ikke hadde en tospråklig oppvekst). Jeg jobber nå altså som prosjektmedarbeider i prosjektet «bedre vilkår for døve innvandrere i Oslo og Akershus» gjennom Norges Døveforbund og Extrastiftelsen. Dette er et toårig prosjekt der jeg skal kartlegge behov, samt dekke behov – og arrangere sosiale aktiviteter for døve innvandrere. Prosjektets kjerne er å opprette en egen stilling med dette formålet; en konsulent for døve flyktninger og innvandrere under Oslo kommune.

Når Oslo kommune har en egen konsulent med dette formålet, vil det være så effektivt. Tenk på dagens situasjon der en døv går fra et sted til et annet sted, og forstår fremdeles like lite som før. I tillegg til det må de involverte lære om døvekultur, tegnspråk og identitet – og selvsagt om hvordan det er å være døv og tegnspråkets status i hjemlandet. Og så må vi også tenke på hvor mye av tiden går til misforståelser, kommunikasjonssvikt og liknende. I tillegg til så må man bruke tolk som kanskje ikke kan være så nyttig, og at de involverte bruker en del av sin arbeidstid for å gå inn i situasjonen til den døve. Det er altså så effektivt å ha en egen konsulent for døve flyktninger og innvandrere.

Jeg har god kjennskap til dette her da jeg er gift med en døv innvandrer – noe som jeg har fått oppleve på kroppen min hvordan det er å være en døv innvandrer i Norge.

Jeg har mine utfordringer, og her ser dere tydeligvis en av mine. Tilgang på tolk. Og her ønsker jeg å understreke at det er snakk om norsk tegnspråk. Ja, det er ikke ett tegnspråk i hele verden. Vi har mange tegnspråk som er selvstendige og fullverdige.

Matematiske formler kan faktisk ikke bli realisert her, for en utfordring og en utfordring blir ikke to utfordringer. Tallet er i virkeligheten mye større enn to.

Som døv innvandrer har en flere utfordringer, og her fokuserer jeg på selve døv og tegnspråk. At jeg velger å ikke snakke om utfordringer til døve kvinnelige innvandrere, døve innvandrere med tilleggfunksjonshemninger, døve innvandrere med andre utfordringer nå i kveld betyr ikke at de ikke eksisterer.

Tilbake til saken: som en døv innvandrer har en språklig utfordring; å lære både, og her understreker jeg både, norsk og norsk tegnspråk. Alle innvandrere har ulike bakgrunn; det kan ikke gis en bestemt metode. Man må tilpasse – som for eksempel noen som har språk fra før, og trengs bare å bli opplært i norsk og norsk tegnspråk. Mens andre har ingen språk fra før, noe som er dessverre vanlig blant innvandrere fra land der skolesystem ikke fungerer som de skal, eller at de ble nedprioritert i sitt eget hjemland pga mangel på hørsel. Å lære en voksen person språk helt fra bunnen av er ikke bare bare å lære bort, det er en krevende prosess – både for den som lærer bort og den som lærer.

Ja – når vi snakker om språk, så sikter jeg nå videre til introduksjonsprogrammet som de nyankomne innvandrere får, så består det programmet av bestemte antall timer i norskundervisning og samfunnsundervisning. Hvordan skal vi kunne lære bort om norsk og samfunn når de ikke får mulighet til å lære norsk tegnspråk først. Voksenopplæring her i Oslo har sin egen løsning, og det er reduksjon av timeantall i norsk og bruke disse på norsk tegnspråk. Men i Trondheim kommune har de valgt å undervise norsk tegnspråk av «sin egen lomme» uten å berøre antall timer i introduksjonsprogrammet. Dette viser at døve innvandreres språklige utfordring vil vare så lenge dette tilbudet består. Utfordringen vil fort bli løst når de får tilbud om opplæring i norsk tegnspråk, i tillegg til introduksjonsprogrammet.

Nå går vi videre til et annet perspektiv på språklig utfordring. Tolk. Tolketjenesten i Norge har bare tolk som tolker fra norsk tegnspråk til norsk og tilbake. Noen ganger er det engelsk, spørers hvilken tolk. Men slikt som jeg vet har vi ingen tolk som mestrer andre tegnspråk, så hvordan skal nyankomne og ellers innvandrere klarer å forstå tolken og få kommunikasjon til å flyte?

Jeg har noen ganger måttet stille opp som et ekstra «ledd» der jeg fungerer som språkassistent, språkkonsulent eller mellomtolk – kjært barn har mange navn, og nå er det tid for å definere innholdet og finne et passende navn på denne rollen. Denne rollen består altså at en skal sikre på at kommunikasjon flyter og at det ikke er misforståelser mellom den døve innvandreren og tolken. Misforståelser kan være alvorlig, og noen ganger dreier det seg dessverre om liv. Som for eksempel hos UDI og lege (helserelatert).

Og ja, det hjelper svært lite om det er en norsk tegnspråk-tolk og en oversetter, for eksempel persisk-norsk oversetteren, når en döv afghaner ikke mestrer persisk skriftlig – og heller ikke norsk tegnspråk.

Utfordringen som kan fort bli løst ved å opprette en egen yrkesretning med formålet til nettopp dette her, samt utdanning og kvalitetssikring. Her har jeg søkt som et toårig prosjekt til Extrastiftelsen.

Når en döv innvandrer får tilpasset opplæring i norsk tegnspråk, norsk og samfunn – og har til og med tilgang på tolk og språkassistent, blir en inkludert i samfunnet.

Det er der vi kan få oppleve at døve innvandrere har mye ressurs som det norske samfunnet kan dra nytte av, blant annet vår evne til å bruke synet på. Vi er visuelle. Grafisk design er et av mange fine eksempler på evne til å utnytte synet maksimalt.

Det skjer altså gjennom språk og tilgang på tolk der vi kan delta i samfunnet – på alle nivåer; arbeid, utdanning og fritid.

Løsning på døve innvandreres utfordringer for å delta og bli inkludert i samfunnet:

1. Egen konsulent for døve innvandrere
2. Opplæring i norsk tegnspråk i tillegg til introduksjonsprogrammet
3. Språkassistent som egen yrkesretning
4. Full tilgang på tolk og språkassistent

Det som gjelder er å lokalisere ansvar og deretter finne ut hvem som har betalingsansvar.

For å gjenta tittelen; Ingen språk betyr full isolasjon!

Takk for at dere leste.

STUDIETUR TIL SVERIGE

Oslo Døveforening har prosjektet «Bedre vilkår for døve innvandrere» for år 2, der målet er å få ansatt en innvandrerkonsulent for døve i Oslo kommune. Prosjektet skal også avdekke behov, utfordringer og finne ut hvordan gruppen døve innvandrere i Oslo og Akershus, kan få bedre livsvilkår. Prosjektet er finansiert med midler fra ExtraStiftelsen.

Prosjektleder Vidar R. Sæle, prosjektmedarbeider Lubna Mehdi og prosjektleder Maren Oriola (Døv tolk prosjektet i Oslo Døveforening) var på en studietur i Sverige, nærmere bestemt i Stockholm 18.-20.mai.

Første dagen besøkte vi Stockholm Dövas Förening, der vi diskuterte utfordringer og hvordan livsvilkår er blant døve innvandrere i Oslo og Stockholm. Vi fikk en kort innledning om døveforeningens virksomhet, og vi ser at det er noen visse forskjeller i måten de organiserer foreningsarbeidet som er interessant.

Fra venstre sitter Mimount Tebibel, Lubna Mehdi, Maren Oriola, Vidar R. Sæle og Kitty Elovsson.

Andre dagen fikk vi vite om prosjektet «Tredobbelt utsatt» som handler om døve kvinner som er innvandrere. Stockholm Dövas Förening har dette som 3 års prosjekt. Vi diskuterte utfordringer og erfaringsutvekslinger om døve kvinner som er innvandrere i Oslo og Stockholm.

Etter lunsj hadde vi en kort foredrag ved Patrick Nordell om Deafhood. Vi diskuterte Deafhood og døve innvandrere og også i forhold til døv tolk prosjektet. Det ga oss noen tanker. Vi tre deltok i grunnkurs om Deafhood i helgen 21.-23.august i Oslo Døveforening, som ga oss større forståelse for hva Deafhood er og menes. Dette er noe vi vil jobbe videre med når prosjektet skal avsluttes i desember.

Vi håper at Oslo kommune vil forstå behovet som døve innvandrere har i Oslo kommune når vi skal argumentere i rapporten.

Siste dag i Stockholm hadde vi et møte med prosjektleder som Sveriges Dövas Riksförbund har om døv tolker, og de starter utdanningstilbudet for døv tolker denne høsten. Vi ser verdien av å holde kontakten og støtte hverandre med informasjon om prosjektet døv tolk.

HVILKE MULIGHEDER HAR ETNISKE DØVE I DANMARK?

Bølgen af syriske flygtninge, der er kommet til Europa, har fået mange til at få øjnene op for, hvor svært det kan være at være fremmed i et land, som ikke har forberedt sig på, hvordan man bedst muligt kan hjælpe nyankomne til at finde sig til rette – både som person og som borger i den danske stat.

TEKST AF CATHRINE MEJDAL

ETNISKE DØVE ER SPREDT FOR ALLE VINDE

CFD's Rådgivning har i 2014 registreret, at der på landsplan er 287 døve af anden etnisk herkomst end dansk. Ud af de 287 etniske døve er 166 mellem 18 - 36 år og 93 mellem 40 - 64 år. Anne-Dorte Krogh, der er faglig leder hos CFD Rådgivning fortæller:

"Det tal vi har skal ikke opfattes som definerende for, hvor mange etniske døve, der er i Danmark i alt. Vi registrerer kun personlige og kommunale henvendelser, og derfor kan tallet være en del højere," og hun uddyber: "For eksempel er alle døve under 18 år ikke registreret hos CFD, men i skolesystemet. Vi har simpelthen ikke tal på, hvor mange døve af anden etnisk herkomst der befinder sig i aldersgruppen 0 - 18 år."

CFD Rådgivning er dog opmærksom på gruppen, og har besluttet, at de også vil rådgive unge fra 16 år, der ønsker vejledning i forhold til uddannelse eller arbejde. "Noget af det, vi ofte oplever er, at familierne oplever, at det er vanskeligt at navigere i de kommunale systemer. Vi vil gerne kontakte de relevante kommuner og PPR-kontorer, der står over for at skulle vurdere, hvilke tilbud de skal give unge etniske døve, da vores erfaring som rådgivende instans kan bruges i forhold til at sikre, at også unge etniske døve får den rigtige støtte til at gennemføre deres mål," siger Anne-Dorte.

Castberggård har pt. tilbud om en introduktion til det danske sprog, arbejdsmarked og integration rettet mod flygtninge og indvandrere. Men der har i mange år været stor mangel på tilbud til etniske døve.

Rania Dalal og Serhat Dogru, (som du kan læse mere om på næste side) der har fået stablet en lille netværksgruppe for etniske døve på benene, mener også, at døve og samfundet skal gøre mere for etniske døve.

"Der er langt mellem tilbuddene, så det kan være svært at få samlet en solid gruppe etniske døve, der kan sparre med hinanden og andre om de forskellige problemstillinger, de oplever i Danmark," mener Rania og

Serhat, og funderer videre:

"For eksempel ved vi, at CFD, DDL og Castberggård på hver sin måde gør en stor indsats for etniske døve, men hvorfor har de ikke inkluderet etniske døve i deres arbejdsgrupper? Det tales så meget om, at man skal bruge andres ekspertviden - fx understreger vi hele tiden, at man bør spørge en, der taler dansk tegnsprog som modersmål, når man gerne vil vide noget om sproget. Husker man at spørge de etniske døve om deres behov og kultur?" ■

HVORDAN KAN DDL HJÆLPE ETNISKE DØVE?

DDL's arbejdsprogram for 2014-2017 har udtrykt et ønske om at få etableret et integrationsprojekt, der sikrer døve flygtninge, indvandrere og familiesammenførte de samme muligheder og rettigheder som hørende, når det kommer til opholdstilladelse, dansk kurser, integration og statsborgerskab. DDL vil også sikre, at der er undervisningstilbud i dansk tegnsprog, så etniske døve uden forhåndskendskab til dansk tegnsprog, kan lære at kommunikere på dansk tegnsprog og bruge danske tegnsprogstolke.

AT GØRE EN FORSKEL FOR ANDRE

Den 9. september 2015 krydsede de første flygtninge fra Syrien grænsen til Danmark efter at have tilbagelagt knap 4.000 kilometer. Billeder af desperatte, udmattede og bange mennesker på de danske motorveje fik folk op af stolen og ud for at hjælpe. Rania og Serhat var ingen undtagelse.

TEKST: CATHRINE MEJDAL
OG FOTO: RUNE JOHANSEN

INGEN FLYGTER FOR SJOV

"Da jeg så de første billeder og livedækning af flygtningestrømmen, slog det mig, at det jo var en reel sandsynlighed for, at der var nogle døve blandt dem. Døve, der måske ikke vidste, hvordan de skulle navigere, fordi de ikke kunne følge med i informationsstrømmen fra de forskellige nødhjælpsorganisationer og det danske politi," fortæller Rania, og Serhat nikker bekræftende.

For Rania og Serhat var der ikke langt fra tanke til handling, og et par timer senere sad de i Ranias bil med kurs mod Rødby.

Selv om det ikke lykkedes dem at finde døve blandt flygtningene i Rødby, var turen derved ikke spildt: "Vi kom i kontakt med flere nødhjælpsorganisationer, bl.a. Røde Kors og Beredskabsstyrelsen, samt de lokale politifolk og fik gjort dem opmærksom på, at der kunne være døve flygtninge. Det var tydeligt, at det ikke var noget, de havde gjort sig nogen overvejelser om," siger Serhat.

I løbet af dagen lagde Rania og Serhat videoer op på Ranias Facebookvæg, så andre kunne følge med i, hvad der skete i Rødby. Mere end 2.500 mennesker fulgte med - og Rania druknede i venneanmodninger.

"Vi har åbenbart alle tid til at sende venneanmodninger i dag, men ikke til at tage ned til Rødby i et par timer og gøre en forskel der, hvor det virkelig gælder," smiler Rania hovedrystende.

AT SE MENNESKET BAG KULTUREN

I 1970 kom Serhat Dogrus bedste-forældre til Danmark fra Tyrkiet som gæstearbejdere og blev hængende. "Min far og hans to søskende er født i Tyrkiet, men opvokset i Danmark, så jeg er det, man kalder for en

tredjegeration-sindvandrer.

Jeg er lige så dansk som kronprinsparrets børn er," siger Serhat med et smørret grin.

"Selvfølgelig har vi vores kulturelle træk, som mange danskere ikke har - for eksempel spiser vi halal, og vi holder Ramadan - men det handler for os mere om tradition end om regler."

Rania Dalals forældre kom til Danmark, da Rania var 5 år gammel. "Mine forældre, der er fra henholdsvis Libanon og Syrien, deltog i nogle demonstrationer mod den syriske regering i 80'erne,

og især min far, der var libanesiske journalist, blev truet på livet, så de måtte flygte," fortæller Rania. I Danmark endte de i Center Sandholm i Birkerød, der med 500 beboere er Danmarks største asylcenter. Her lykkedes det dem at opnå opholdstilladelse, og i dag er hele familien danske statsborgere. Til forskel fra Serhat er Rania vokset op i en familie, der er mere præget af deres kulturelle baggrund, og det har for Rania ført til mange konflikter i barndommen.

"Jeg ville have lov til at være den, jeg var og være sammen med de venner, jeg havde, og som ikke nødvendigvis kom fra den samme baggrund som mig. Det kunne min mor ikke rigtig affinde sig med. Det resulterede i en række grimme sammenstød, og der var en periode i mit liv, hvor jeg ikke havde nogen kontakt med min familie," fortæller Rania.

Serhat og Rania deltog begge i et arrangement for etniske døve arrangeret af Danske Døves Landsforbund i marts 2015, og de blev inspireret til selv at gøre en forskel. Siden da har de stået sammen om flere populære netværksarrangementer for etniske døve. "Nogle af deltagerne kan ikke engang dansk tegnsprog. Men vi prøver os frem - og det er bedre end slet ikke at gøre noget, og det er med til at forebygge social isolation," siger Rania.

"De kommer til os, fordi de har brug for en kanal til resten af samfundet. Derfor er det utrolig vigtigt, at DDL og DDU går ind i kampen og sørger for at få etableret gode tilbud til etniske døve. De har et ansvar over for dem," mener Serhat.

"Mange glemmer, at de etniske døve ikke kommer fra det samme land eller sted - de kommer fra hele verden, og verden er et stort sted. Så de er lige så fremmede for hinanden, som de er for danskerne, både når det kommer til land, religion, kultur og tilhørsforhold," forklarer Serhat, og Rania tilføjer: "Netop, og de kulturelle forskelle - som fx i Serhats og min familie - kan godt føre til modvilje og gnidninger mellem de forskellige etniske døve. Derfor er det vigtigt at kunne se bag om kulturen og gøre en forskel for individet." ■

Vedlegg 7

Oslo kommune Byrådsavdeling for eldre og sosiale tjenester

Oslo Døveforening
Nedre Vøll gate 5
0185 OSLO

Deres ref:	Vår ref (saksnr):	Saksbeh:	Dato: 28.05.2015
	201502360-2	Truus Greuter Boe, 23 46 11 56	Arkivkode: 343

ANMODNING OM ET MØTE VEDRØRENDE DØVE INNVANDRERE

Vi viser til epost av 29.04.2015 til byråd Aud Kvalbein hvor det anmodes om et møte for å diskutere muligheter for å opprette en stilling som innvandrer-konsulent i forhold til døve innvandrere i Oslo kommune. Vedlagt eposten var det en prosjektbeskrivelse og en framdriftsrapport.

Oslo Døveforenings dokumenter inneholdt detaljert og god informasjon for prosjektet og for de foreliggende planer for etableringen av et tilbud for døve innvandrere. Byrådsavdelingen har med interesse lest beskrivelsen av prosjektet samt foreløpig resultat i forhold til prosjektbeskrivelsen.

I Oslo er rådgivningskontoret for hørselshemmede en del av Helseetatens tjenestetilbud. Spørsmålet om økte utgifter knyttet til å opprette en ny stilling må derfor tas opp med etaten. Vi vil råde til at dere tar kontakt med etaten ettersom hovedpunktet som Oslo Døveforening ønsker å diskutere i møte med byråden er en del av Helseetatens ansvarsområde.

Med hilsen

Endre Sandvik
kommunaldirektør

Elisabeth Vennevold
pleie- og omsorgssjef

Godkjent og ekspedert i papirform uten underskrift

Kopi: Helseetaten

Byrådsavdeling for eldre og
sosiale tjenester

Postadresse:
Rådhuset, 0037 Oslo
E-post: postmottak@byr.oslo.kommune.no

Vedlegg 8

Referat fra seminar om funksjonshemmede i Introduksjonsprogrammet, 14.9.2015

Program:

1. Åpningstale
2. Presentasjon av nettverk for minoritetspråklige som har en funksjonshemming
3. Filmvisning
4. IMDi: Tilrettelegging i Introduksjonsprogrammet
5. Oslo voksenopplæring, avd. Skullerud: Introduksjonsprogrammet for hørselshemmede/døve
6. Norges Blindforbund: Våre aktiviteter for blinde med minoritetsbakgrunn
7. Stiftelsen Mangfold i arbeidslivet: Pedagogisk tilrettelegging for personer med funksjonshemming i Introduksjonsprogram
8. Debatt

Konferansier: Lubna Mehdi, Oslo Døveforening

Seminaret er støttet av EMI, Oslo kommune.

Referatet er forkortet til å konsentrere oss om døve innvandrere.

1. Åpningstale

ved Faridah Shakoor, festivaldirektør, Abloom

Velkommen til seminaret i dag, som arrangeres i forlengelse av OXLO uken. Jeg vil gjerne takke OXLO for støtten som har gjort dette seminaret mulig. OXLO dreier seg om et budskap om mangfold, og understreker at Oslo er en by for alle. Vi skal i dag sette fokus på funksjonshemmede i Introduksjonsprogram, og gi dem en stemme.

2. Presentasjon av nettverket

- Faridah Shakoor, leder for Nettverk for minoritetspråklige som har en funksjonshemming
- Amera Shamoan, Blindforbundet, som har hatt en innvandrergruppe siden 2004
- Lubna Mehdi, Oslo Døveforening. Lubna Mehdi, Oslo Døveforening. De har flere prosjekter for døve. Ett av prosjektene er «Bedre vilkår for døve innvandrere», med mål om å etablere en stilling som innvandrerkonsulent for døve.
- Fatima Berg, Stiftelsen Mangfold i arbeidslivet (MiA), arbeider for inkludering i arbeidslivet for alle uansett bakgrunn og ev. funksjonshemming.

3. Filmvisning: «Sånn er jeg og sånn er det»

Norsk serie hvor vi får et innblikk i hverdagen til barn som har en ekstra utfordring å leve med. Marius vil lære å sykle uten støttehjul, men det er ikke enkelt å styre sykkelen når man bare har en hand. Å være født uten en hand kalles dysmeli.

Filmene er laget av Bivrostfilm med NRK som coproducent.

<https://tv.nrk.no/serie/saann-er-jeg-og-saann-er-det/MSUE11001110/sesong-1/episode-1>

Lubna: Denne filmen kan bidra til å bryte ned barriere overfor funksjonshemmede. Gutten i filmen er en rollemodell for oss alle, ved å bryte ned barrierer i det norske samfunnet for oss med funksjonshemming.

4. Introduksjonsprogram

ved Anne Edman, IMDi

Hvordan kan man tilrettelegge Introduksjonsprogrammet for døve og blinde, og hvordan tilrettelegger man? Se presentasjon. (PPT)

Spørsmål: Hva gjøres med kartlegging av deltakere i Introduksjonsprogrammet?

IMDi: Introduksjonsloven pålegger ikke kommunene noe her, men det finnes retningslinjer både i introduksjonsloven med rundskriv, samt fra Helsedirektoratet

Spørsmål: Hvordan skal funksjonshemmede føle seg inkludert når de ikke er nevnt?

Tilskuddsordninger - kommunene må søke om det - kan ikke familiene søke selv?

IMDi: Vi kommer tilbake til det.

Spørsmål: Er det noen krav til hvordan norskopplæringen skal foregå, feks ift. blinde? Feks lærere fra Huseby eller Morges Blindforbund, som har kompetanse på lyder ol.?

IMDi: Kommunene vil bli spurt om de kan tilpasse Introduksjonsprogram ift. deltakernes behov før bosetting. Dersom kommunene ikke er klar over funksjonshemminga før bosetting, kan dette være utfordrende. Det stilles krav om at kommunen iht introduksjonsloven tilpasser undervisning for personer som har behov for dette, også eneundervisning.

Spørsmål: Hvordan går det med deltakerne med funksjonshemming i

Introduksjonsprogrammet egentlig, og hva vet man om hvordan de vil klare seg i samfunnet?

IMDi: Resultatene fra Introduksjonsordningen måles jevnlig, men fordi informasjon om helse og evt. sykdom eller funksjonshemminger ikke registreres i dataregisteret – Nasjonalt introduksjonsregister kan man ikke rapportere resultater ut ifra f.eks. diagnosegrupper.

Spørsmål: Hvordan blir søknadene prioritert?

IMDi: Viktig at kommunene deltar i opplæring om hvordan de kan søke på disse ordningene, og søker innen fristen. Personen det søkes om tilskudd for, har innsyn i at pengene blir tildelt og hva de brukes til. Dersom vedkommende ikke er enig, må kommunen ha en dialog med vedkommende om dette.

Spørsmål: Hva skjer med de som er asylsøkere og ikke har fått opphold i Norge? Flere funksjonshemmede er på vent, og har ikke fått tilpassede tiltak.

IMDi: Hva slags rett til opplæring og evt. utdanning en person har, reguleres med bakgrunn i personens oppholdsgrunnlag.

Spørsmål: Diskuterer dere også opplæring i tegnspråk, eller er det bare fokus på norsk?

IMDi: Ja, VOX arbeider for å utvikle nytt materiell knyttet til dette. Det var fint for oss å komme hit, slik at vi kan fortsette det videre arbeidet med dette temaet. Takk for innspillene.

5. Introduksjonsprogrammet for hørselshemmede/døve

ved Torhild Løkkeberg Pedersen, avdelingsleder Oslo Voksenopplæring Skullerud, avdeling for hørselshemmede

Organisering av tilbudet for norskopplæring for døve og tunghørte minoritetsspråklige i

Oslo: Et byomfattende tilbud

Tilbudet gis som spesialundervisning etter Opplæringsloven §4A-2

Deltakerne søkes inn til spesialundervisning.

Søkerne vurderes av PPT, som også vurderer innhold, mål og omfang.

Oslo VO Skullerud (SKU) samarbeider med omkringliggende kommuner, som kjøper tjenester for sine deltakere.

50 døve og tunghørte får opplæring hos SKU nå, som i alt teller 75 hørselshemmede deltakere.

Det er frister på innsøking av alle deltakere, men vi praktiserer løpende inntak så langt det går.

Norsk med samfunnskunnskap

Følger læreplanene i norsk

Individuell tilpasning av norskopplæringen

Tilrettelagt kommunikasjon i undervisningen. (Gjennomføres av lærere med tegnspråk som førstespråk eller tegnspråkkompetanse)

Norsk tegnspråk (NTS)

Tegn som støtte

Hørselstekniske hjelpemidler

Norskprøver

Grupper med døve - undervisning på NTS

Grupper med tunghørte - undervisning med tegn som støtte og/eller ved bruk av hørselstekniske hjelpemidler som bla forsterkeranlegg ol.

Elevene ved Oslo VO Skullerud (SKU) ønsker ikke å søke fritak fra norskopplæringen av helsemessige eller andre tungtveiende årsaker.

Elever som har ønske om, og forutsetninger for å ta norskprøvene, kan avlegge disse på SKU

Vi underviser også i og med taktilt tegnspråk (for døvblinde).

Norskprøver

Kan avlegge norskprøvene skriftlig (lese- og skrive del)

Kan avlegge avlesnings- og kommunikasjonsprøver på NTS (A1/A2 og A2/B2)

Prøvene bygger på det europeiske rammeverket TS, og er utarbeidet i samarbeid med flere aktører.

Kommunikasjonsprøvene i NTS avholdes for hele landet på Oslo VO Skullerud i påvente av flere utdannede sensorer.

De som går opp til prøvene og består, får dokumentasjon på dette på linje med alle som består norskprøver.

Samfunnskunnskap

Følger læreplanene

Får opplæring i læreplanen på NTS. Finnes også læremiddel på TS i emner i samfunnskunnskap som er laget i samarbeid med Møller komp.senter.

Forutsetningen for å kunne tilegne seg samfunnskunnskapen, er at elevene har et visst nivå i NTS og norsk.

Forberede til deltakelse i arbeidslivet

Samarbeid med bydelene

Samarbeid med NAV

Samarbeid med arbeidspraksissteder

Tett samarbeid med Signo Rycon - arbeidsmarkedsbedrift for døve

Legge til rette for kombinasjon opplæring/arbeidspraksis

Sette sammen et helhetlig uketilbud der antall timer til opplæring og arbeid tilpasses den enkelte

Samarbeid om pedagogisk tilrettelegging for kurs i regi av Rycon

Læremidler

Svært få læremidler tilpasset målgruppen

Samme læreverker for hørende

Tilrettelegging av læreverker

Egenprodusert materiale ut fra læreplanene

Opplæring i tegnspråk og tegn som støtte

Har tilbud om egne grupper

Mye av opplæringen foregår parallellt med opplæringen i norsk og samfunnskunnskap

Tilegnelse av tegnspråk /tegn som støtte gjennom kommunikasjon med medelever og kollegaer på arbeidsplassen

Ønskelig med midler til tegnspråkopplæring av familie og nærstående personer

Kan bydelene stå for slik opplæring, og hvem kan utføre den?

Det er viktig å la folk lære seg grunnleggende tegnspråk, og så kan det utvikles videre etterhvert. Kanskje Oslo Døveforening kunne få midler til å drive dette? Da kunne de som deltok og deres familie også få et nettverk, et møtested og et treffpunkt.

Minoritetsspråklige hørselshemmede

Hvor mange flyktninger, asylsøkere og innvandrere er hørselshemmede?

Det finnes ingen offisielle tall.

Innspill: 1991: Kartlegging ved Briskeby kompetansesenter: Ca. 20 % har hørselstap. Grønland, Oslo - Kartlegging i 2014 - nesten alle unge somaliske gutter som ble testet hadde hørselstap.

Hvordan oppdages hørselstap?

Svært ofte tilfeldig - spesielt for tunghørte

Feks seinere progresjon i opplæringsløp

Noen oppdages på mottak

Dette burde være et nasjonalt anliggende!

Noen hovedutfordringer for hørselshemmede:

Isolasjon; større enn for hørende

Kommunikasjon

Tilgang til offentlige tjenester

Forstå det norske systemet - hva kan hjelpe?

Usikkerhet/utrygghet

Dårlige boforhold

Økonomi

Helse

Osv.

Hvordan søke skoleplass hos SKU?

Sende søknad til Oslo VO, servicesenteret.

Alle søknader må vurderes av PPT

Samarbeidspartnere - se nærmere informasjon i Løkkeberg Pedersens presentasjon (ppt).

Tilbud om hørselsscreening for andre voksenopplæringsentra

Det er en stor økning i antall tunghørte som kommer til oss.

Spørsmål: Bygger dere opp deltakernes digitale kompetanse?

SKU: Ja, det gjør vi. Dette bygger vi opp.

Spørsmål: Kan de søke om digital opplæring selv om de er ferdig med

Introduksjonsprogrammet?

SKU: Ja, de kan søke om spesialundervisning dersom de har spesielle behov.

Spørsmål: Finnes det kurs for familier?

SKU: Ja, Skådalen kompetansesenter og Ål, men her burde det vært et lavterskeltilbud, der de kunne komme innom en gang i uka ev.

10 viktige punkter for undervisning for funksjonshemmede i

Introduksjonsprogrammet:

1. Tilleggsfaktoren for minoritetsspråklige med funksjonshemning er **språk- og kulturkoder**, og vil kreve noe mer enn for de som ikke har minoritetsspråklig bakgrunn. En del kan være preget av hvordan funksjonshemning oppfattes i ulike land, skyld og skam, ikke ukjent heller i Norge).
2. **Grundig individuell kartlegging** - kan gi indikasjoner på for eksempel dysleksi eller annet. Tidlig kartlegging for å bidra med nødvendige hjelpemidler/ gode kontaktpersoner/nettverk hos aktuelle instanser.
3. Det kan være lett å **blande sammen antatte språkproblemer** og manglende tilegnelse av norsk **med andre problemer** som bunner i andre forhold som nedsatt syn, hørsel, lese- og skrivevansker, traumer etc.
4. Når man du må ta hensyn til spesielle behov, finner lærerne/veiledere mer ut av **hvordan** de skal tilrettelegge.
5. Pedagogisk tilrettelegging for de som kan delta i undervisning, kan gi **andre fordeler**, både sosialt og læringsmessig.
6. Pedagogisk tilrettelegging og «Empowerment pedagogikk» kan gi **større selvinnsikt og større innvirkning på egen situasjon - og deltakeren setter mest mulig premisser for opplæringen**. Opplæringen må med andre ord skje i fellesskap og forhandlinger med deltakeren, men må ha faglig kvalitet. Deltakeren må selv evaluere hvordan opplæringen virker, og hva man mester og får til ut fra den situasjonen man er i.
7. Pedagogisk tilrettelegging ved å ta utgangspunkt i deltakerens bakgrunn, interesser og muligheter i arbeidslivet/lokalmiljøet, kan rette norskopplæringen mot **temaer og fagfelt, og tilpasset tempo og behov hos den enkelte på ulike norsknivåer**. Å delta i

smågrupper med andre deltakere med for eksempel samme yrkesinnretning har vist seg gunstig, samt bruk av eneundervisning eller fokus på enkeltdeltakere i perioder.

8. Tett individuell oppfølging på basis av språklig og annet kartleggingsmateriale- krever **god koordinering mellom lærere i programmet (teamarbeid), og programrådgivere/veiledere**, og det krever ressurser og en viss lærertetthet.
9. **Planlagte møter** med veilederne, og kontakt ved spesielle behov.
10. Deltakelse i arbeidslivet vil avhenge av **hvordan deltakeren får vist sine ressurser**, og at tilretteleggingen må «selges inn» til arbeidslivet, men at man samtidig **ser kvalifikasjoner og ressursene som deltakeren har**. God og tett oppfølging av enkeltpersoner, samt opprettelse av samarbeid med aktuelle instanser/arbeidsplasser og kontaktpersoner som aktivt følger opp gjelder alle med funksjonshemming og som på kort og lang sikt blir netto bidragsytere i arbeidslivet. Disse tingene går igjen.

Lubna: Jeg er en døv innvandrer, så jeg lever med dobbelt minoritetsstatus. Ettersom døvemiljøet er en minoritet og innvandrere er en annen minoritet. Det kan ha utfordringer, blant annet anerkjennelse fra samfunnet og kulturforskjeller. Gruppen med analfabet- og fremmedspråklig bakgrunn kan ha større utfordringer enn oss som vokser opp her i Norge og har innhentet kunnskap for å leve etter norske vilkår.

8. Debatt

Debattleder: Channeh Maram Joof, EMI

Tema som kom opp underveis i seminaret, om tilrettelegging av seminarer:

Hva kan man gjøre for at svaksynte kan føle seg mer inkludert når man bruker power point (ppt)? Snakke tydelig og poengtert, og fortelle om alt som skjer.

Oslo Døveforening: Vi er avhengig av å lese ppt, så det er motsatt for oss. Kanskje svaksynte kan si ifra underveis, og også få lese ppt på forhånd?

Innspill: Oslo VO, SKU, var inne på samarbeidet med kommunen. Er det noe spesielt dere ønsker dere fra kommunen?

Oslo VO, SKU: Voksenopplæringa har ikke rammer til å gi familien opplæring i tegnspråk. Det burde være et opplæringsprogram for nærpersoner i tegnspråk, slik at bydelene kan finansiere dette, som et supplement.

Innspill fra Norges Handikapforbund: Jeg er også brukerrepresentant i Statped. Dette er et spørsmål om kompetanse, men tilbudet døve får i enkelte kommuner er absolutt ikke bra nok. Jeg er veldig bekymret før kommunereformen. Blir det bedre tilbud i en større kommune? Skal de spesialpedagogene som er i store kommuner dekke enda flere områder?

Innspill: Jeg har en oppfordring til IMDi om at de tester alle personer som tas inn. Vi fant 21 % med hørselstap ved Oslo Vo for noen år tilbake. Dette ville spare mange for en ekstra jobb, og mer effektive tiltak for de det gjelder.

IMDi: Vi reviderer Introduksjonsloven to ganger i året, og sender forslag til endringer til departementet. IMDi kan fremme disse forslag til endringer. Det er derimot departementet som avgjør om forslag til endring imøtekommes eller ikke. I noen tilfeller vil forslag til endring kreve lovendring.

Innspill: Vil IMDi ta med brukerorganisasjonene på råd, og ta del i deres kompetanse og erfaringer? Er funksjonshemmede friske etter fem år, siden støtten ikke varer lenger?

IMDi: Viktig å høre på organisasjonene. IMDi har samarbeidsavtaler med frivillige organisasjoner. Det er veldig viktig at kommunene har samarbeid med frivillige organisasjoner da det er i kommunene introduksjonsprogrammet gjennomføres. Etter fem år betegnes ikke personen lenger som nyankommet, og personen vil således måtte betrakte som enhver annen innbygger, og evt. utgifter må dekkes av det ordinære budsjettet i kommunene.

Blindeforbundet: Krever man at funksjonshemmede har en fast jobb for å få familiegjenforening?

Det er vanskelig for funksjonshemmede med minoritetsbakgrunn å få jobb.

IMDi: Jeg kan ikke svare på det, fordi det er UDI som forvalter søknader om oppholdstillatelser.

Innspill: Det trengs en bedre kompetanse hos audiografene for tilpasning av hjelpemidler - både offentlige og private.

Når kommunen oppdager funksjonshemminger, skal det søkes om tilskudd innen et år, men vi oppdager noen ganger dette for seint. Kan det vurderes å endre fristene, fordi alt ikke oppdages?

Innspill: Det er viktig at syn og hørsel testes med en gang, slik at feks døve kan få kurs i tegnspråk på Ål med en gang, som en basis, og deretter feks fortsette på Skullerud.

IMDi: Dette spørsmålet er tatt opp mange ganger tidligere. Vi kan spille det inn på nytt ifm rundskriv tilskudd for funksjonshemmede for neste år.

Oslo VO, Sku: Dere er velkomne til å ta kontakt med fagmiljøer som har arbeidet med dette i mange år - vi har noen erfaringer å bidra med som kan være nyttige.

Spørsmål: Hva kan pårørende gjøre dersom ansvarsgruppen ikke fungerer? Feks at fastlegene ikke stiller opp? VO stiller, men fastlegene kommer ikke hver gang. Det har vært nyttig når de kommer, spesielt når det er kombinert hørsels- og synstap.

Spørsmål: Hvem kan man kontakte dersom ansvarsgruppene ikke fungerer? Dersom en kommune har mottatt funksjonshemmet tilskudd for en person, og ett av tiltakene som er oppført i budsjettet er «ansvarsgruppemøter». Forutsatt at tiltaket ansvarsgruppemøter innvilges, og det gis tilskuddsmidler for dette. Hvilke juridiske rettigheter har personen som det blir gitt tilskudd for, dersom ansvarsgruppemøtene ikke fungerer?

IMDi: Jeg vil gjerne sjekke dette med juridisk avdeling, og komme tilbake med svar.

Innspill: at det også gis tilskudd til personer som har kommet på familiegjenforening.

IMDi: Fordi tilskuddet skal være bosettingsfremmende inkluderes ikke gruppen familiegjenforente. Derimot plikter kommunen å selv dekke evt. utgifter som følge av en persons helsesituasjon.

Spørsmål: Hvordan samarbeider dere med de frivillige organisasjonene? Vi har et stort apparat med likepersoner som stiller opp i Døveforbundet.

Spørsmål: Samarbeider VO med veiledere på videregående skole og høyere utdanning?

Oslo VO Sku: Ja for de det er aktuelt for. Vi ser også på hva som skal til for at de skal komme videre. Noen kommer også et par timer i uka til Oslo VO Sku for språklige oppklaringer.

IMDi: Ett av målene med Introduksjonsordningen er at man skal komme videre i arbeid eller utdanning. IMDi anbefaler kommunene å samarbeide med fylkeskommunene vedr. tilbud om videregående opplæring, og at kommunen har tilbud om grunnskoleopplæring. Her er det stor forskjell mellom kommunene.

Oslo VO, Sku: Foreldrepakken - familien får et opphold på Ål folkehøyskole og de voksne får opplæring i tegnspråk. Problemet er når den døve er voksen - hva slags tilbud får familien da? Her finnes det omtrent ingenting.

Innspill: Vi har et tilbud om lese- og skriveopplæring for blinde og svaksynte, men det er veldig lite. Det er noen flere muligheter ift. arbeidslivet.

IMDi: Hører gjerne på alle forslag, det blir opp til kommunene å utforme det endelige tilbudet.

Oslo VO, Sku: Vi ser som utrolig viktig å høre om hva som finnes av tilbud og arbeid andre steder - det er de samme personene som dukker opp på de forskjellige arenaene i ulike roller. Det å få et helhetlig tilbud og god kommunikasjon er et hovedmål.

Vedlegg 9

Referat fra temadag

Dato og tid: lørdag 10.oktober kl. 15:00 – 19:00

Tilstede: 14 deltakerne

Tema: Det handler om døve innvandreres utfordringer i møte det norske samfunnet.

Vi gjør oppmerksom på at informasjon om personer er anonymisert. Alder og kjønn er fiktive.

Tegnspråktolk

De fleste i gruppen pleier ikke å bruke tegnspråktolker, fordi det hender ofte at de ikke oppfatter ikke hva tolken sa og det hender også at tolken ikke oppfatter hva brukeren sa. Noen forteller at det krever å ha god munnsavlesing for å kunne oppfatte tolken. Det blir et problem fordi de behersker ikke norsk tegnspråk godt og har nettopp lært seg norsk. Noen opplever ofte misforståelser i kommunikasjonen med tolken, dermed føler de seg ikke trygg med tolken. Det fører til at de bruker en av familiemedlemmer som tolk. Flere har brukt familiemedlem som tolk fordi de kjenner best brukeren og vet hva slags behov brukeren trenger.

Tilrettelegging for hørselshemmede på voksenopplæring skole:

En forteller at han har følt at de første to årene her i Norge var et stor hinder for å kunne integrere seg i det norske samfunnet på grunn av språket. Han ble først henvist til en voksenopplæring skole uten tilrettelegging for hørselshemmede, det hadde tappet hans energi hvor han slet å forstå. Det tok tid før det ble oppdaget at han var døv, da ble han henvist videre til voksenopplæring skole for hørselshemmede. Men han forstod fremdeles ingenting, for det var på norsk. Han kunne ikke norsk. Skolen valgte å ansatte en språktolk på hans språk. Han fortalte videre at han har flere ganger brukt familiemedlem som tolk, istedenfor å bestille en tegnspråktolk. Han mente de to første årene var bortkasta, og kunne ha erstattet med at han ble plassert på voksenopplæring for hørselshemmede umiddelbart og tilrettelagt undervisning for hans behov.

En annen som hadde gått på voksenopplæring med en lærer som kunne litt tegnspråk. Hun forstod ingenting i undervisningen. Hun opplevde læreren som irriterte og frusterte over at hun ikke oppfattet hva hun prøvde å si. Det endte opp med hun ble deprimert og ensom på grunn av kommunikasjonsproblemer. Kommunen tilbydde eleven tegnspråktolk som skal tolke for henne under undervisningen. Det hjalp ikke fordi eleven kunne ikke norsk tegnspråk. Det var et ukjent språk for henne, hun hadde brukt 3 år for å bli bedre kjent med norsk tegnspråk.

En har nettopp flyttet til Norge og ble sendt rett på en skole uten tilrettelegging for døve. Hun forteller at det er veldig tungt å gå på en skole hvor det består av kun hørende. Ingen som kunne tegnspråk og ingen som er døve som henne. Det har påvirket hennes psykisk, hun forstår ingenting og blir heller ikke forstått. Hun føler det påvirker hennes psykiske og fysiske helse. Det resulterer til at hun blir frustrert og nedstemt, det fører til at hun gir det ut på familien når hun kommer hjem. Familierelasjonen blir plutselig dårlig. Hun føler seg oppgitt.

En annen gutt forteller at han har gått på skolen uten at det var tilrettelagt for ham. Læreren snakket talespråk, ingen tegnspråk. Han måtte gå på skolen for å fullføre skolen men forstod ingenting av det som ble sagt på undervisningen. Han følte seg ensom. Han prøvde å gå på døveforening, men det var ingen på hans alder, bare gamle folk. Han ble etter hvert tipset om

Ål folkehøyskole. Han søkte og fikk plass. Det var første gang han fikk omgås med døve på hans alder. Han ble veldig glad.

Oppfølging:

En ung person ble flyttet til Norge og startet direkte på videregående skole. Ingen tilrettelegging for hørselshemmede. Ingen brukte tegnspråk. Han fikk litt hjelp med å lære for hvordan han skulle komme seg fram til skolen. En mann møtte han og fulgte han til skolen, så forlot han på skolen. Ung personen var fortvilet på skolen og forvirret over hvordan han skulle reise tilbake hjem. Det var mange ukjente bussnummer og annerledes vei. Mannen som fulgte han kunne ikke tegnspråk, så de kommuniserte nesten ikke med hverandre. Etter hvert fant han et par venner som kunne forklare han om hvor han skulle finne veien tilbake hjem.

Språk:

En forteller at han har ikke lært å skrive og lese før han ble flyttet til Norge da han var 12 år gammel. Det innebærer han ligger bak i språkutvikling. I dag studerer han på høy utdanning men strever veldig med språket, for eksempel å lese engelsk i pensumet. Det krever mye av psykisk og fysisk helse. Han føler seg utslitt og utmattet ofte. Han føler at læreren forstår han ikke.

Noen uttrykker at det kan være komplisert å lære et nytt språk, kombinasjon av tegn og munnnavlesning som er viktig faktor i norsk tegnspråk.

Kulturforskjell:

Det er mange som forteller morsomme historier i møte med den norske kulturen. Noen har vinket til bussen slik at bussen ville stoppe for man, men det gikk ikke slik i Norge. Det var et uvant syn på at kvinner kunne sykle. Noen var ikke kjent med å bruke bankkort og usikker på hvordan det skulle gjøres. Det var også komplisert med mange begreper som NAV. Det er noen som uttrykker seg å være usikker hele tiden for man forstår ikke rundt seg, og føler seg ofte utenfor i sosiale arrangementer.

Nettverksmiljø:

Noen gir uttrykk på at det var vanskelig å komme i en samtale med en nordmann, da de var stive og kalde. Når man oppfatter ikke hva nordmenn sier, så blir de fort frustrerte. Det gjør at innvandrere har mindre lyst til å bli kjent med nordmenn. Mange forteller at de føler seg utenfor i sosiale arrangementer med døvemiljø. De føler seg ikke velkommen og blir heller ikke spurt om å være med flere sosiale treff.

Familieutfordringer:

Det er mange døve som har familier som behersker ikke tegnspråk, at de kommuniserer ved visuelle tegn og å gestikulere. Det kan bestå av å peke og visuelle tegn som å spise, drikke og sove. De føler seg ensom hjemme og gleder seg ofte til å gå på skole for å treffe andre døve. En bruker mye tid på dataspill når han er hjemme, han sier det er fordi ingen i familien kunne prate med han så han velger å spille på pc istedenfor å kjede seg. Noen sier at det er verre å være i familieselskaper for da er man mer ensom. En døv har aldri lært at alle har eget navn, alder, at vi har dato og måned og år. Den personen visste ikke hva han het før han begynte på skolen, da han var 12 år gammel.

TABUER – DINE, MINE OG VÅRE! SAMMEN KAN VI BRYTE DE NED!

Av Maren Oriola

Som dere har sikkert sett reklamen til Abloom Filmfestival hos kinoer i hele Norge. Lubna Mehdi var med på reklamen, hun oversatte fra norsk til norsk tegnspråk. For mange har det vært inspirerende å oppleve å bli inkludert der reklamen også er tilgjengelig for døve. Lubna har vært svært aktivt i dette arbeidet og har lagt ned mye av henne selv. Hun har også stilt opp som frivillig sammen med Berna Deler.

Abloom Filmfestival handler om personer med nedsatt funksjonsevne, og er rettet til barna. Festivalen er om barn og for barn. Både Lubna og jeg er blitt invitert til å holde et innlegg under åpningsseremonien. I tillegg til det har vi også fått anledning til å holde stand for Oslo Døveforening og dele ut håndalfabet til mange personer.

Jeg har vært heldig som har fått mulighet til å lære bort et par tegn, spesielt «Tusen takk», til gjengen hos Tangerudbakken-serien til TVNorge. Vi har også møtt og snakket med personer som har sentrale roller i Oslo kommune.

Lubna holdt et innlegg om det å være en döv innvandrer der det oppleves en flerkulturelle hverdag. Hun ser på seg selv om en döv norskpakistaner. Ifølge henne kan det sees som en dobbeltrolle; som döv i pakistansk miljø og som pakistaner i døvemiljø.

Hun fortalte også om at hun har tatt barnevernspedagogutdanning hos Høyskole i Oslo og Akershus, og har hatt en tremåneders praksis i en döv skole i Pakistan. Der har hun møtt holdninger hos lærere der de tvilte om hun kunne lese en tykk bok. Der defineres döv som *deaf, dumb and mentally retarded*. Den holdningen foregår fremdeles i innvandremiljøer her i Norge.

Hun har møtt flere frivillige her i Norge som tar imot flyktninger, og de har sett flere døve. Men hvorfor ser vi ikke dem, undres Lubna. Er dövhet usynlig? Er det fortsatt tabu rundt dövhet?

Hun vil bryte ned tabuet ved å si deg, dine og resten ved å si at hun er stolt av å være döv. Å være en del av tredjekultur – kulturell og språklig identitet; norsk tegnspråk.

Før Lubna begynte med sitt innlegg, holdt jeg et innlegg om hvor enestående det er hos norsk tegnspråk der det vil gi et stort bidrag i mine barns oppvekst og språkutvikling. At det er praktisk å kunne tegnspråk ved, som for eksempel, å kommunisere under vann. At man kan kommunisere tidlig med hendene der jeg fikk mulighet til å kommunisere med mine barn før de fylte ett år, som i dag sees som babytegn. At det å kunne norsk tegnspråk, som i seg selv er et visuelt språk, vil aktivisere begge hjernehalvdelen, som er dokumentert i en forskning i Amerika. At man har en større forståelse av hvordan tingene foregår gjennom å bruke norsk tegnspråk, som for eksempel solsystem. Ifølge en annen forskning viser det at tegnspråklige barn har god forståelse av tyngdekraften – der et menneske står med beina først på den nedre delen av jorden. De står ikke med hodet først. Og til slutt har vi historiefortelling som foregår på flere dimensjoner – som kan oppleves bedre enn å se på en film (selv 3D-film). Det er kun fordeler med å kunne norsk tegnspråk, der det vil gi et stort bidrag til mine barns oppvekst og språkutvikling.

Åpningsseremonien ble vellykket gjennomført, og flere gikk til oss og spurte mer om norsk tegnspråk og om det å være döv. Filmfestivalen var dermed åpnet, og mange kunne komme og se på mange forskjellige filmer.

Oslo Døveforening inviterer til avslutningsseminar: Prosjektets sluttrapport: «Bedre vilkår for døve innvandrere»

Målsetting med prosjektet er å avdekke behov, utfordringer og finne ut hvordan gruppen døve innvandrere i Oslo og Akershus kan få bedre livsvilkår. Prosjektet er finansiert med midler fra Extrastiftelsen.

Prosjektet skal ha avslutningsseminar, der vi vil fremlegge resultater som tilsier et stort behov for å etablere en stilling som innvandrerkonsulent for døve. Vi vil begrunne behov og utfordringer som innvandrerkonsulent vil dekke døve innvandrere. Det er anledning å komme med innspill på avslutningsseminaret.

Tid: 29.januar 2016, kl. 10:00 – 13:00
Sted: Fredshuset (Møllergata 12, 0179 Oslo)

Program:

Tid:	Tema:
09:45-10:00	Registrering og kaffe/te
10:00-11:30	Presentasjon av sluttrapporten av prosjektet "Bedre vilkår for døve innvandrere"
11:30-12:15	Lunsjpause
12:15-12:45	Innspill og diskusjon fra deltakere
12:45-13:00	Oppsummering og avslutning

Påmelding innen **22.januar 2016** til Oslo Døveforening: lubna@odf.no

Spørsmål rettes til Lubna Mehdi, SMS: 932 87 313 eller lubna@odf.no

Deltakelse på seminaret koster kr. 150,-, som inkluderer lunsj, frukt og kaffe/te.

Velkommen!

Oslo Døveforening, stiftet 17. november 1878, er en interesseforening for tegnspråklige i Oslo og Akershus fylke. Foreningen er tilsluttet Norges Døveforbund. Oslo Døveforening ivaretar medlemmenes sosiale og kulturelle interesser. Videre representerer foreningen de tegnspråkliges interesser overfor myndighetene i foreningens distrikter og samfunnet for øvrig. Foreningen skal arbeide politisk for samfunnsmessig likestilling.

Vedlegg 12

Anonym uttalelse fra en lærer i en kommune i Østlandet

Jeg har valgt å skrive dette dokumentet som en personlig erfaring da jeg kun har hatt én døv deltaker, og derfor har veldig begrenset kunnskap om undervisning av og tilrettelegging for hørselshemmede innvandrere. Jeg underviser i norsk med samfunnsfag for voksne, og jobber ved et helt vanlig voksenopplæringscenter i en middels stor by. Det hender vi får ungdom i skolepliktig alder i klassene våre. Det er som regel enten fordi de trenger å norskopplæring før de kan fortsette på videregående skole eller fordi de har lite skolegang fra hjemlandet, og trenger å lære grunnleggende norsk før de kan gå på grunnskoletilbudet hos oss. I høst fikk jeg flere ungdommer i begge kategorier, og en av dem var født døv. Han hadde gått på internatskole (døveskole) og snakket et tegnspråk som var mer eller mindre ukjent for tegnspråktolkene på nav. Familien kunne lite tegnspråk så ingen der kunne fungere som tolk. Vi brukte engelsk skriftlig som felles språk, samt noen enkle tegn fordi jeg kan litt tegn til tale.

Erfaringer fra klasserommet

Å plassere en som ikke hører i en rask progresjon spor 2 klasse med 20 deltakere var nok ikke den beste løsningen, men det fungerte på et vis fra august til oktober ved at jeg skriveolket det viktigste i undervisningen på tavla og hadde to en til en timer med deltakeren i uka. Vi hadde positive erfaringer med skriveolking, bruk av iPad med tegnordbok, en til en undervisning og inkludering i klassen. Utfordringene lå i å finne felles fokus. Det var også utfordrende å skriveolke simultant med undervisning. Jeg hadde erfaring med oversettelsesarbeid fra før, men har aldri skriveolket. En annen ting var at både deltakeren og jeg ble veldig slitne, da det ble veldig intenst.

Erfaringer med systemet: kommune, Statped og helsevesen

Statped var til stor hjelp med informasjon og tok imot deltakeren og foreldrene på tegnkurs på kort varsel. PPT hadde saksbehandlingstid på 6-7 uker, og dette var til hinder for å kjøpe egnet skoleplass i et annet fylke (som var tilgjengelig allerede ved skolestart i august). Deltakeren fikk imidlertid tilbud fra 1. november etter et møte mellom kommune, ppt, statped og deltakeren med familie.

Jeg sitter igjen med inntrykk av at det i kommunen er lite kunnskap om og også lite forståelse for hva døvhet innebærer. Å ikke høre betyr så mye mer enn at det bare er stille. Uten at jeg har noe som helst kunnskap om det, går jeg ut fra at man lærer på en annen måte, og da er det naivt å tro at man kan plassere en døv elev i en vanlig norskklasser uten tolk/hjelpemidler og forvente at han skal lære å lese og skrive norsk i samme tempo og på samme måte som hørende, i tillegg til at han skal tilegne seg NSL på egenhånd ved siden av. Det er også naivt å tro at foreldre som selv har lite skolebakgrunn, selv er nye innvandrere i Norge og verken kjenner eller forstår det norske samfunnsystemet, skal forstå hva de må gjøre for at barnet skal få oppfylt rettighetene sine fordi man har gitt dem informasjon via tolk på et møte, og fylt ut et søknadsskjema om tolketjeneste sammen med dem. De trenger etter min mening tett veiledning og oppfølging av noen som forstår hva det vil si å være døv, og hva det vil si å ha et hørselshemmet barn og de trenger dette fra dag én og i lang tid for å klare å orientere seg og følge opp barnet sitt. Min erfaring er at byråkratiet er til hinder for at dette skjer (raskt nok?).

Jeg synes også det er merkelig at ingen verken fra PPT eller Statped etterspurte informasjon fra meg som deltakerens lærer da de gjorde sine utredelser. Dette er ikke viktig for meg da han til slutt fikk tjenester tilpasset hans funksjonshemming, men det undrer meg like fullt.

En annen ting jeg oppdaget da jeg hjalp familien med søknad om tolketjenester synes jeg er så graverende at jeg vil ta det med som eksempel på hvordan systemet kan være til hinder for å få rettighetene sine oppfylt. En lege på ØNH hadde skrevet i en epikrise at NN var bruker av XX tegnspråk MEN MANGLET ORDFORRÅD! Jeg så INGENTING som tydet på at det var noen mangel i deltakerens ordforråd verken på tegnspråk eller engelsk skriftlig og undrer meg hvordan en norsk lege som definitivt ikke mester XX tegnspråk kan skrive noe slikt. Jeg lurer også på om dette var en av grunnene til at deltakeren ikke hadde kommet i gang med å bruke tegnspråktolk.

Erfaringer med nav

Nav tolketjeneste var veldig hjelpelige både med informasjon om rettigheter og var villige til å stille med tolk også før vedtak var fattet, men vi fikk aldri benyttet oss av denne rettigheten, da det var uklart hvem som hadde betalingsansvar for voksenopplæringa. Dette bør det gjøres noe med, slik at retningslinjer og ansvarsplassering er klare og tydelige.

Annet

Jeg brukte en del tid på å orientere meg i døvemiljøet den første tiden etter jeg fikk denne deltakeren i klassen. Etter en stund introduserte jeg eleven for andre døve innvandrere som jeg hadde fått kontakt med gjennom døveforeningen. Det siste gjorde jeg på min fritid på eget initiativ fordi jeg mener det er helt nødvendig å komme i kontakt med døvemiljøet så tidlig som mulig og få venner og nettverk der.

Etter denne erfaringen tenker jeg at det bør utarbeides informasjonsbrosjyrer/filmer til hørselshemmede innvandrere og deres familier på flere språk. Disse bør inneholde informasjon om rettigheter, saksgang, krav til utredninger og liknende, hva man må søke på og hvor man henvender seg for å få hjelp til dette. Det bør også orienteres om hvordan man raskest mulig kommer i kontakt med andre døve, f eks via facebookgrupper, tegntreff, tilbud fra ulike døveforeninger, sportsklubber og liknende. Det bør gis informasjon tilpasset alle aldersgrupper.

Til den det måtte angå

Uttalelsen vedrørende prosjektet «Bedre vilkår for døve innvandrere i Oslo og Akershus».

Det er et pågående prosjekt hos Oslo Døveforening som er finansiert av ExtraStiftelsen gjennom Norges Døveforbund. Dette prosjektet har tittelen som «Døv tolk», og har undertegnede som prosjektleder. Undertegnede er blitt bedt om å skrive en uttalelse i forbindelse med prosjektet «Bedre vilkår for døve innvandrere i Oslo og Akershus».

«Døv tolk»-prosjektet er blitt til fordi man så behov i prosjektet «Bedre vilkår for døve innvandrere i Oslo og Akershus». Før undertegnede gir sin uttalelse, er det ønsket å avklare begrepet til døv tolk. En døv tolk er en døv person som har en funksjon der vedkommende tolker fra A til B og tilbake. Det er flere områder. Å tolke i en emosjonelle situasjoner der en bruker kan både forstå og gjøre seg forstått av en morsmålsbruker i norsk tegnspråk. Et annet område er å tolke mellom to ulike tegnspråk. I forbindelse med prosjektet om døve innvandrere inngår det (minst, med forbehold på situasjon og tilleggsutfordringer) to områder inn i prosjektet om døv tolk. Det er tolking i to ulike tegnspråk og å tolke fra norsk tegnspråk til aktive og ikoniske tegn (nesten som kroppsspråk) og tilbake til døve som ikke har språk fra før.

Det som skiller en døv tolk fra en hørende tolk er at en døv tolk har tegnspråk som sitt morsmål. Den hørende tolken tolker naturligvis fra talespråk til tegnspråk og tilbake. Det er en absolutt at både den døve og den hørende samarbeider. Dette understrekes at det finnes ingen internasjonalt tegnspråk. Tegnspråk er på et nasjonalt nivå på lik linje med talespråk. Norsk tegnspråk og norsk, for eksempel.

Undertegnede ønsker å understreke viktigheten av å ha en egen innvandrerkonsulent, fordi at en døv tolk løser ikke utfordringen alene. En døv tolk vil bidra til at utfordringer blir færre og lettere å takle, men denne problemstillingen trengs en innvandrerkonsulent. Dette fordi at arbeidsoppgaver er mellom disse to funksjonene er ulike med ulike hensikter.

Maren Oriola

Oslo kommune
Utdanningsetaten
Oslo Voksenopplæring Skullerud

Til den dette måtte angå

Oslo Voksenopplæring, Skullerud STO 1 (avdeling for hørselshemmede), tilbyr spesialundervisning for voksne på grunnskolenes område. Opplæringstilbudet er byomfattende, alle voksne hørselshemmede som bor i Oslo, kan søke. Vi gir også opplæring til voksne som har kombinert syns- og hørselstap, eller andre spesielle behov kombinert med nedsatt hørsel.

Søkere som er bosatt i andre kommuner enn Oslo, kan også søke opplæringstilbud hos oss. Søknaden må behandles av PP tjenesten i søkerens kommune, og hjemkommunen må stille betalingsgaranti for skoleplassen.

Opplæringen gis etter Opplæringsloven §4A-2 Spesialundervisning for voksne.

Eksempler på opplæringsområder:

- Norsk tegnspråk, norsk, engelsk, matematikk og samfunnskunnskap
- Norsk med samfunnskunnskap og opplæring i og på norsk tegnspråk for minoritetsspråklige
- Kommunikasjon for døvblinde
- Norskprøve og avlesnings- og kommunikasjonsprøve A1-A2 OG A2-B1

Vi har stort fokus på norskopplæring for minoritetsspråklige, hovedsakelig organisert som gruppeundervisning.

Elevene kan avlegge norskprøver for innvandrere (lese- og skrive) språknivå A1/A2 og norskprøve - språknivå A2/B1. Avlesningsprøver 2 og 3 i norsk tegnspråk (språknivå A2 og B1) og kommunikasjonsprøver 2 og 3 i norsk tegnspråk (språknivå A2 og B1). De som går opp til prøvene og består, får dokumentasjon på dette på lik linje med andre elever som tar norskprøver.

Hovedutfordringer for hørselshemmede minoritetsspråklige er

- Elevene er på forskjellige språknivåer. Noen har lite eller ingen skolebakgrunn, andre har yrkesutdanning eller høyere utdanning fra hjemlandet. De møter med forskjellige erfaringer, kunnskaper og opplevelser.
- NAV krever at elevene skal ut i arbeidslivet så fort som mulig. Disse elevene kommer inn på Rycon og må ha arbeidspraksis m.m. der minst 3-5 dager pr uke med tiltakspenger fra Nav. Det de egentlig trenger er mer opplæring i norsk tegnspråk, og mer norskopplæring for å kunne lese og skrive før de kan bli selvstendige i arbeidslivet. Mange av de hørselshemmede er ikke klare for arbeidslivet. Mange NAV kontorer i bydelene forstår ikke at alle

Oslo Voksenopplæring Skullerud
Postadresse: P.b. 8 Skullerud, 0624 OSLO
Besøksadresse: Olaf Helsets vei 5, OSLO,
Sentralbord: 23 46 49 00
E-post: SkullerudVo@ude.oslo.kommune.no

Org.nr.: 974 589 885
Inngang G (eller L for rullestolsbrukere)
Faks: 23 46 49 01
Web: www.Skullerud.Vo.oslo.no

hørselshemmede innvandrere trenger betydelig mer tegnspråk - og norskopplæring enn de fleste hørende innvandrere. De døve skal lære to språk samtidig, tegnspråk og lesing/skriving. De fleste elevene får ikke penger til livsopphold for å gå på skolen, men de får penger når de går på arbeidstiltaket på Signo Rycon. Jo færre timer på skolen, jo lenger tid tar det å gjennomføre norskopplæringen. Dette er en ond sirkel som hemmer de tunghørte og døve elevene. Mange elever sliter også med økonomien.

- Mange av elevene blir isolert etter skoletid og/eller arbeid. Det fins ikke gode sosiale tilbud for hørselshemmede innvandrere. Det er vanskelig for dem å få et sosialt nettverk med andre hørselshemmede, der de kan få språkpraksis/trening i norsk tegnspråk og lære om norsk kultur.
- Kommunikasjon
De fleste av elevene har møter med NAV, og innholdet på møtene er som oftest på et høyt språklig nivå. Mange av elevene sliter med å oppfatte og forstå det som blir tatt opp. Døve blir brukt som mellomtolker. De bruker mer kroppsspråk for å forklare tydeligere og mer konkret hva sakene handler om, og hva som skal gjøres videre. Likevel er det vanskelig for mange minoritetsspråklige å oppfatte innholdet i møtene med NAV.
- Mange har problemer med å forstå det norske samfunnssystemet.
- Mange trenger hjelp til å få tilgang til offentlige tjenester, hvem kan hjelpe og hvordan? Her trengs informasjon fra de ulike aktørene innen utdanning, helse, arbeid og sosialtjenester. Informasjonen forutsettes gitt på et tegnspråknivå døve innvandrere forstår, eller at informasjonen tilpasses ulike tegnspråk nivåer (TS).
- Det trengs også norskopplæring/tegnpråkopplæring for hørende barn av hørselshemmede foreldre eller hørende foreldre og søsken til de hørselshemmede elevene ved Oslo Vo Skullerud.
- Det skulle ha vært en koordinerende instans for voksne døve i Oslo som kunne loset dem gjennom tilbudene og hatt som mål å gi et helhetlig tilbud og veiledning. Det er viktig at vi kan ha en nøkkel/kontaktperson som innvandrerkonsulent for døve med god oversikt over tilbud til døve her i Oslo og være en brobygger mellom ulike institusjoner. Slik det er nå, er oversiktsbildet for fragmentert og uoversiktlig.
- www.vox.no har forslag til samtalegrupper i norsk for innvandrere. Vi ønsker oss tilsvarende samtalegrupper på norsk tegnspråk for våre døve minoritetsspråklige elever, slik at de raskere kan bygge opp et norsk tegnspråk, og lettere kan motta kunnskaper som formidles etter læreplanen i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere ved Oslo Vo Skullerud.

Oslo Voksenopplæring Skullerud

Postadresse: P.b. 8 Skullerud, 0624 OSLO
Besøksadresse: Olaf Helsets vei 5, OSLO,
Sentralbord: 23 46 49 00
E-post: SkullerudVo@ude.oslo.kommune.no

Org.nr.: 974 589 885
Inngang G (eller L for rullestolsbrukere)
Faks: 23 46 49 01
Web: www.Skullerud.Vo.oslo.no

Ryen, januar 2016

Signo Rycon AS er en arbeidsmarkedsbedrift som gir arbeidstilbud til døve/hørselshemmede og døvblinde personer i Oslo og nærliggende kommuner. Signo Rycon AS er organisert som et aksjeselskap og eies av den ideelle stiftelsen Signo. Siden oppstarten i 1994 har Signo Rycon AS bygget opp god kompetanse og et stort nettverk og samarbeider tett med NAV, bydeler i Oslo og kommuner.

Signo Rycon AS tilbyr varig tilrettelagt arbeid (VTA) for personer med uføretrygd, arbeidspraksis i skjermet virksomhet (APS) og avklaring under arbeidstrening og kartlegging, arbeid med bistand (AB) for personer i eksterne virksomheter og avklaring mot videre jobbkarriere.

En stor andel av de som mottar tjenester av Signo Rycon AS er fremmedspråklige. Mange har begrenset eller ingen skolebakgrunn fra hjemlandet sitt og har hatt et hjemmelaget tegnspråk eller kun kroppsspråk som eneste kommunikasjonsform fram til de kom til Norge. Arbeidsledere, attføringskonsulenter og tolker har opplevd flere utfordringer i kommunikasjon med fremmedspråklige døve. Mange mangler grunnleggende begrepsforståelse og dette tar tid å bygge opp. Det er viktig å ha god tid i møter med arbeidskonsulent, NAV og under opplæring på praksissteder og det er ofte behov for en døv mellomtolk, i tillegg til den norske tegnspråktolken, som kan oversette mer visuelt og konkret, gi eksempler og repetere det som har blitt sagt. Tid, sted og tema kan være utfordrende å oppfatte dersom man ikke har et fullt utviklet språk og begrepsapparat og det oppstår ofte misforståelser med behov for avklaring både på Signo Rycon AS og ute på praksisstedene.

I tillegg til å skulle tilegne seg en ny kultur og et nytt språk, må de som kommer hit også sette seg inn i norske arbeidslivsregler og det komplekse velferdssystemet i Norge med alle dets regler og instanser. Vi opplever ofte at deltakerne på Signo Rycon AS har behov for veiledning og bistand ikke bare i arbeidspraksis og jobb, men også med økonomi, bolig, velferdsytelser og til å ta seg fram i det generelle samfunnslivet. Noen har behov for følge til ulike offentlige kontorer, både for å finne veien og for å få bistand til å legge fram og oppfatte den aktuelle saken. Signo Rycon AS sitt mandat er å veilede med tanke på arbeidspraksis og jobb, men vi ser behovet for en døv konsulent som kan forklare og veilede fremmedspråklige døve på ulike andre offentlige instanser på et tilrettelagt tegnspråk.

Mange fremmedspråklige døve vi møter på Signo Rycon AS har et begrenset sosialt nettverk på grunn av språkbarrierer og familie langt unna. For å bli integrert i det norske samfunnet og utvikle språket sitt er de avhengige av å utvikle et godt sosialt nettverk. Det trengs dermed noen som har som arbeidsoppgave å invitere til ulike treff der man kan møte likesinnede, prate tegnspråk og lære om det norske samfunnet. Ulike treff for fremmedspråklige døve som har blitt arrangert det siste året gjennom prosjektet «Bedre vilkår for døve innvandrere» har vært populære og et hyppig samtaleemne på Signo Rycon AS.

Ingunn Kultorp Martinsen, Tegnspråktolk, Signo Rycon AS

Vedlegg 16

5.juni 2015

Henvisning fra Anette Jeppesen, leder helsetjenesten for asylsøkere

Slik vi ser det på Helsetjenesten for asylsøkere hadde det vært flott å kunne ha mulighet til døvetolk når det kommer asylsøker som enten er døve eller som pga andre hørselshemninger har behov for tolk. Jeg vet at det er umulig å dekke alle språk, men kanskje de største språkene for oss er dette arabisk og tigrinja nå. Det er ikke ofte vi har asylsøkere med store hørselshemninger men problemet blir stort når det først kommer, kommunikasjon blir ikke god. Sett under et vil en døve konsulent/tolk være en resurs i arbeide med å kunne gi likeverdige tjenesten uansett handikap.

Med vennlig hilsen
Anette Jeppesen
Leder Helsetjenesten for asylsøkere
Helseetaten Avd. Aker
Oslo Kommune

Signo Conrad Svendsen senter

Signo Conrad Svendsen senter

Rehabiliteringstilbudet på Signo Conrad Svendsen senter, CSS er et supplement til det offentlige helsetilbudet. Hørselshemmede og personer med kombinert hørsel- og synstap innenfor alle diagnosegrupper kan søke om opphold ved Seksjon for rehabilitering. Vi bistår også med tilrettelegging og opplæring i pasientens nærmiljø.

CSS har noen erfaring med døve flerkulturell bakgrunn. De er søkt inn til spesialist helsetjenesten her ved CSS for utredning eller behandling. Pasientene kommer primært fra Helse Sør- øst. Vi ser noen felles utfordringer i møte med denne målgruppen er kommunikasjon, tolk, og nettverk.

1. Kommunikasjon

Vi møter utfordringer å kommunisere slik at bruker forstår og blir forstått. Vi har erfaring med at de som lykkes i kommunikasjon med denne målgruppen har kompetanse i internasjonalt tegnspråk, og gjerne et annet tegnspråk i tillegg. Vi må også kunne tilrettelegge kommunikasjon for å bli forstått og oppfattet. Her har vi gjort erfaringer med bruk av fotografier og tegninger. Bruk av nettbrett har fungert godt i møte med de brukerne vi har vært involvert i. Språk bruk hos denne målgruppa er svært varierende. Noen av dem kommuniserer svært begrenset med lite kompetanse i eget språk, både talespråk og tegnspråk mens andre kommuniserer mye ofte basert på visuelle egenproduserte tegn, elementer fra eget lands tegnspråk og internasjonal tegnspråk.

2. Tolk

Vi møter også utfordringer i de tilfeller vi har behov for å bestille tolk. Det er viktig at tolken også har kompetanse for å møte de ulike språkformene som nevnt overfor. I tilfeller hvor vi ikke fått tak i tolk med slike kompetanse har vi hatt behov for å det vi kaller «mellomtolk». En mellomtolk er en tolker imellom fagfolk og tolk for å sikre at bruker blir forstått og fortår. Frem til nå har vi brukt døve ansatte ved egen virksomhet som har kjennskap og erfaring med kommunikasjon med flerkulturell. Det kan også være like aktuelt å ha mellomtolk selv om vi bestiller tolk på grunn av kompetanse med i de ulike språkformene.

3. Nettverk

Vi forholder oss også til brukers familie og nettevrv. Vi observerer ofte at de ikke har forstått hvorfor de er her for utredning og i eller behandling. Dette er ikk blitt formidlet til dem fra nettverket slik at de har forstått. Som helsearbeidere har vi plikt til å sikre kommunikasjonen slik at informasjon blir forstått. Dette er en utfordring i møte med døve fra andre kulturer på alle nivå i tjenesteapparatet.

Oslo, 03.12.15

Med vennlig hilsen,

Mari Kristine Hol,

Rådgiver i Tegnspråk og kommunikasjon v/

Signo CSS

Oslo Døveforening

www.odf.no

post@odf.no